

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Кафедра міжнародного права та порівняльного правознавства

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

В.о. Завідувача кафедри

_____ Р. О. Максимович
« ____ » _____ 2023 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ
«БАКАЛАВР»
спеціальності 293 «Міжнародне право»

Тема: ЕКСТРАДИЦІЯ: ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Виконавець: Дяченко Іванна Олегівна

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Патюк Світлана Олександрівна

Нормоконтролер: викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Головатенко Марина Юріївна

Київ, 2023

Зміст

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ІНСТИТУТ ЕКСТРАДИЦІЇ В ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ.....	8
1.1. Історія становлення та розвитку інституту екстрадиції.....	8
1.2. Сутність інституту екстрадиції.....	12
РОЗДІЛ 2. ІНСТИТУТ ЕКСТРАДИЦІЇ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА.....	27
2.1. Міжнародно-правове регулювання видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення.....	27
2.2. Практика ЄСПЛ в сфері екстрадиції.....	32
РОЗДІЛ 3. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ІНСТИТУТУ ЕКСТРАДИЦІЇ.....	38
3.1. Проблеми та перспективи імплементації міжнародних стандартів з питань екстрадиції.....	38
3.2. Застосування Європейської конвенції про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року.....	45
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59

ВСТУП

Актуальність обраної теми дослідження. На сьогодні питання міжнародної правової співпраці є особливо важливими, оскільки світ стає все більш глобалізованим.

Міжнародне кримінальне право як сукупність принципів, вкладених у регулювання питань взаємодії країн по боротьбі з міжнародною злочинністю, спрямовано на підтримку законності і правопорядку. Натомість, законність і правопорядок можуть підтримуватися за умов забезпечення невідворотності покарання за скоєні злочинні діяння.

Проблема транскордонної злочинності становить небезпеку як окремих держав, так усього світового співтовариства. Відсутність ефективного правового співробітництва між країнами призводить до виникнення й поширення небезпечної практики, коли злочинці, вчиняючи злочин в одній країні, незаконно перетинають кордони іншої, щоб уникнути кримінального переслідування. Для ефективного застосування принципу невідворотності покарання, з урахуванням доступу до правосуддя та права на захист, необхідно забезпечити фізичну присутність прямих учасників злочину під час судового засідання, а це досягається через механізм екстрадиції.

Стає очевидно, яку важливу роль відіграє інститут видачі злочинців (екстрадиції) у міжнародному кримінальному праві. Це процес передачі особи з однієї держави в іншу для проведення судового розслідування або виконання покарання за злочин, вчинений на території іншої держави.

Інститут екстрадиції в Україні є важливою складовою міжнародного права та міжнародного кримінального правосуддя. Він дозволяє державам співпрацювати у забезпеченні кримінальної відповідальності за злочини, які вчинені на території іншої держави або мають міжнародний аспект.

Відповідно до чого інститут екстрадиції відіграє важливу роль у боротьбі зі злочинністю та захисті прав людини. Україна як суверенна держава не є винятком.

Зміни в політичній та економічній ситуації в Україні та світі останніх років мають великий вплив на функціонування інституту екстрадиції в Україні. Наприклад, розвиток тероризму, кіберзлочинності та організованої злочинності вимагає більш ефективного та оперативного співробітництва між країнами в цій сфері. В процесі екстрадиції часто виникає потреба й обґрунтованість законного обмеження прав та свобод осіб шляхом застосування кримінального процесуального примусу. При цьому важливо враховувати всесвітньо визнані міжнародні стандарти в галузі прав людини та принципи кримінального провадження. Подальші дослідження та вдосконалення норм, що регулюють інститут екстрадиції, допоможуть знайти шляхи для підвищення ефективності боротьби зі злочинністю та забезпечення належного захисту прав людини та громадянських свобод.

У сучасному міжнародному праві видача (екстрадиція) злочинців є однією з найскладніших проблем, і при цьому така складність стосується безпосередньо суверенних прав держав.

Говорячи про процедуру здійснення екстрадиції можна відзначити, що інститут видачі злочинців представлений тривалим часом і громіздким механізмом видачі злочинців. При здійсненні видачі (екстрадиції) злочинців можуть торкатися одночасно суверенних прав однієї чи кількох держав. Але при її здійсненні забезпечується повна невідворотність покарання, що виступає позитивним моментом у відправленні міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю, незважаючи на наявність розмежувань юрисдикцій різних держав.

Що ж до правового регулювання інституту видачі (екстрадиції) злочинців, то в даному випадку він знаходиться на стику внутрішньодержавного та міжнародного права. Тому зобов'язання видачі

(екстрадиції) злочинця виникає лише на основі наявності відповідних договорів та конвенцій про видачу злочинців між зацікавленими державами.

Екстрадиція, відповідно до міжнародно-правових норм, може бути ідеальним механізмом у боротьбі з транскордонною злочинністю. Однак через постійні непорозуміння між державами та різноманітні умовності, інститут екстрадиції функціонує нестабільно. Кожна держава має право тлумачити його відповідно до своїх власних потреб, з урахуванням наявних взаємовідносин між державами. Так, інститут екстрадиції в Україні має свої особливості та складнощі, пов'язані з юридичною та політичною системами країни, а також з певними викликами, що виникають у відносинах з окремими країнами.

Тому дослідження інституту екстрадиції дозволить більш детально проаналізувати проблеми та шляхи їх вирішення в Україні, сприяти розвитку законодавчої бази, підвищити ефективність співпраці міжнародних організацій, та сприяти підвищенню рівня правосуддя в країні.

Оскільки більшість злочинів не має кордонів, то ефективне співробітництво між державами та використання екстрадиції є дуже важливим для забезпечення правосуддя та боротьби зі злочинністю.

Питання екстрадиції часто стає предметом дискусій та суперечок, оскільки виникають проблеми із забезпеченням прав людини, екстрадицією осіб до країн з ненадійними системами правосуддя, порушенням процедурної законності, політичною мотивацією та іншими чинниками.

Імплементация міжнародних стандартів є необхідною для забезпечення ефективності процесу екстрадиції. Україна прагне до удосконалення своєї законодавчої бази міжнародним стандартам, зокрема, до стандартів, які регулюють питання екстрадиції. Проте, на жаль, у процесі імплементації стандартів виникає низка проблем, які потребують подальшого вивчення та вирішення.

З наведених підстав, дослідження міжнародних стандартів та внутрішнього законодавства, що регулює питання екстрадиції в Україні є

актуальним, оскільки воно дозволяє проаналізувати правову базу, яка зараз наявна в Україні з урахуванням новел, що відбулись протягом останнього року процедури та існуючу практику застосування інституту екстрадиції в Україні, а також дослідити досвід реалізації міжнародних запитів про екстрадицію з метою формування та внесення пропозицій щодо удосконалення засобів реалізації та механізмів дії екстрадиційних процедур.

Значним внеском у дослідженні цієї проблеми, виробленні шляхів її вирішення стали праці таких вчених як Грищук Г. М., Зуєв В. В., Карпенко М. І., Коковін М. І., Маланчук П. М., Молчанова А. П., Нестеренко С. С., Свистуленко М. П., Слободзян А. П., Філяніна Л. А., Фрич В. І., Шаталов О. С.: тощо.

Мета дослідження полягає в розкритті, дослідженні та аналізі законодавчого теоретичних та практичних засад інституту екстрадиції, міжнародних стандартів екстрадиційних процедур на основі комплексного, всебічного вивчення доктринальних основ, правової регламентації і практики реалізації інституту видачі.

Виходячи з поставленої мети, **завданнями дослідження** є:

1. Дослідити історію становлення та розвитку інституту екстрадиції.
2. Визначити сутність та цілі інституту екстрадиції.
3. Охарактеризувати міжнародно-правове регулювання видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення.
4. Проаналізувати практику ЄСПЛ в сфері екстрадиції.
5. Визначити проблеми та перспективи імплементації міжнародних стандартів з питань екстрадиції.
6. Дослідити застосування Європейської конвенції про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року та її вплив на українське правове поле з питань екстрадиції.

Об'єктом цієї роботи є суспільні відносини, в сфері реалізації питань екстрадиції (видачі) осіб, що вчинили кримінальне правопорушення.

Предмет дослідження – кримінально-правова характеристика та імплементація норм міжнародного права з питань екстрадиції.

Методологічна основа дослідження. Дослідження базується на використанні загальнонаукових і приватно-наукових методів, що використовуються при аналізі суспільних правових відносин. При підготовці та написанні роботи активно використовувалися діалектичний, логічний, історичний, системний методи, а також метод порівняння.

Структура дипломної роботи зумовлена предметом, метою та завданнями дослідження. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, якими охоплюються шість підрозділів, висновків та списку використаних джерел (найменувань). Загальний обсяг дипломної роботи – 58 сторінок, у тому числі список використаних джерел – 73 найменування.

РОЗДІЛ 1. ІНСТИТУТ ЕКСТРАДИЦІЇ В ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

1.1. Історія становлення та розвитку інституту екстрадиції.

Інститут екстрадиції є одним з найважливіших елементів міжнародного права, який дозволяє державам боротися зі злочинністю та забезпечувати правосуддя щодо транскордонних злочинів. Історія становлення та розвитку цього інституту пов'язана з різними факторами, такими як політика, економіка, соціальні та правові норми та стандарти.

Історія екстрадиції починається ще з давніх часів, коли людство тільки навчалось встановлювати державні кордони. Відомості про екстрадицію можна знайти в інших правових системах, таких як право Давнього Риму, де злочинці, які були затримані на території Римської імперії, були екстрадовані в ті держави, з яких вони походили.

Історія екстрадиції в Україні починається з часів формування Київської Русі. У XIII столітті у Києві було прийнято Закони Русі, які містять положення про взаємодію князів у справах кримінальної юстиції. Вони передбачали взаємну допомогу у затриманні та передачі злочинців одне одному. Однак, до середини XIX століття, система екстрадиції була досить примітивною, і здійснювалася переважно за принципом договірної згоди між владами [40, с. 352].

Протягом середньовіччя та раннього Нового часу екстрадиція не мала визнання, оскільки держави були суверенними та незалежними одна від одної. Але з початку XVIII століття починається становлення міжнародного права, яке дозволяє державам співпрацювати в боротьбі зі злочинністю та захищати права людини.

Цікаво, що XVIII-XIX ст. став укладання договорів, спрямованих проти осіб, відповідальних за військові злочини. Ця тенденція особливо виражена в Європі, враховуючи тодішню ситуацію (наполеонівські війни та їх наслідки),

водночас існували також міжнародно-правові документи про видачу осіб, які вчинили злочини загальнокримінальної спрямованості [56].

Слід зазначити, що перший міжнародний договір про екстрадицію був підписаний в 1833 році між Бельгією та Францією. Цей договір став основою для укладання подібних угод між іншими державами, зокрема, Голландією і Англією. У подальшому, з розвитком міжнародних відносин та зростанням кількості міжнародних злочинів, інститут екстрадиції став більш складним та багатогранним. Договори і закони про екстрадицію поступово набувають характеру взаємної допомоги держав у боротьбі з загально-кримінальною злочинністю. За словами Х. Лаутерпахта, інститут екстрадиції мав дві цілі:

1. Він став інструментом міжнародного співробітництва для припинення злочинів. З розвитком комунікаційних технологій злочинці стали здатними швидко покидати країну, де вони скоїли злочин, тому екстрадиція стала все більш важливою у забезпеченні притягнення їх до відповідальності.

2. Деякі норми екстрадиційного права гарантують захист особистості особи, яка підлягає видачі (наприклад, застосування принципу спеціалізації). Це забезпечує захист прав виданої особи в рамках процедури екстрадиції [70].

Згодом значна частина країн світу почала приймати закони, що регулюють деякі питання міжнародного співробітництва (Американський закон про екстрадицію 1848 р., Швейцарський закон про екстрадицію 1892 р.). Деякі країни не видавали спеціальних законів на основі власної правової доктрини і здійснювали регулювання на рівні підзаконних нормативних актів [55, с. 42].

У 1922 році Україна увійшла до складу Радянського Союзу, де інститут екстрадиції регулювався внутрішнім законодавством. У 1922 році був прийнятий Кримінальний кодекс РСФРР, в якому були передбачені правила щодо екстрадиції. Згідно з Кодексом, екстрадиція злочинця здійснювалася лише за наявності договору між Радянським Союзом та іншою державою, а

також за умови, що злочин, за яким видавався злочинець, вважався злочином за законодавством Радянського Союзу.

У середині ХХ століття, під час Другої світової війни, екстрадиція стала важливим інструментом у розвитку її інституту. Спочатку, основною метою екстрадиції було покарання нацистів за злочини, які вони вчинили. У січні 1942 року було прийнято Міжсоюзницьку заяву про покарання за військові злочини, відому як Сент-Джеймська декларація. Головною метою екстрадиції було переслідування осіб, які брали безпосередню і добровільну участь у вбивствах і стратах. Ця потреба спричинила створення Нюрнберзького і Токійського міжнародних військових трибуналів, де проводився суд над військовими злочинцями, вчиненими поза певним географічним місцем [26, с. 128].

Також, екстрадиція набула важливого значення у питаннях переслідування за злочини проти миру і безпеки людства. У резолюції ООН від 13.02.1946 року «Про видачу і покарання військових злочинців» зазначалося, що всі держави-члени зобов'язані прийняти необхідні заходи для затримання та видачі військових злочинців до країн, де вони скоїли злочини, з метою їх суду та покарання згідно з законами цих країн [72].

Окрім цього, у ХХ столітті інститут екстрадиції продовжував активно розвиватися. Одним з найбільш відомих документів, який регулював це питання, була Конвенція про екстрадицію, укладена у 1957 році [3]. Ця Конвенція зобов'язувала держави-учасниці співпрацювати у питаннях екстрадиції та встановлювати порядок її проведення. Зокрема, Конвенція містила положення про обов'язок держави-заявника подавати документи, які підтверджують законність запиту на екстрадицію, а також вимоги до переліку злочинів, які підлягають екстрадиції [3].

Не можна не звернути увагу на той факт, що ООН зіграла важливу роль у кодифікації видачі за загальні злочини. 14 грудня 1990 року 45-та сесія Генеральної Асамблеї прийняла в порядку денному модельний договір про екстрадицію, який містив багато прогресивних положень. Враховуючи

національну специфіку правової системи даної країни, ці положення діють і сьогодні. Важливим нормативним актом у цьому плані є Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах від 15 травня 1972 року, до якої Україна приєдналася 22 вересня 1995 року [70].

У 1991 році Україна стала незалежною державою, і інститут екстрадиції став регулюватися власним законодавством. Після набуття незалежності Україна уклала ряд міжнародних угод про екстрадицію, зокрема з США, Канадою, Німеччиною, Ізраїлем та іншими державами [66, с. 41].

З 1991 року українське законодавство визначає екстрадицію як процес передачі іноземного громадянина або особи без громадянства, яка перебуває на території України, до іншої держави, де ця особа підозрюється у вчиненні злочину або засуджена за злочин. Процедура екстрадиції передбачає, що злочин, за яким здійснюється екстрадиція, має бути злочином і за законодавством України та держави, яка звертається з проханням про екстрадицію.

У ХХІ столітті інститут екстрадиції продовжує бути актуальним, оскільки сучасне світове суспільство все ще стикається з проблемами, пов'язаними з кримінальними діями, які перетинають межі держав. На сьогодні існують численні міжнародні документи, які регулюють питання екстрадиції, зокрема Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, ухвалена у Нью-Йорку на 62-му пленарному засіданні 55 сесії Генеральної Асамблеї ООН Резолюцією 55/25 від 15 листопада 2000 р. [4]. Ця Конвенція зобов'язує держави-учасниці встановлювати співробітництво щодо екстрадиції осіб, які вчинили кримінальні дії, які становлять транснаціональну злочинність.

На сьогодні відповідно до ч. 2 ст. 25 Конституції України громадянин України не може бути вигнаний за межі України або виданий іншій державі, що є конституційним закріпленням принципу невидачі власних громадян [1].

З аналізу доктринальних підходів до розуміння поняття екстрадиції вбачається, що загалом всі вони мають спільні риси, зокрема, сприйняття

екстрадиції як інституту міжнародного співробітництва між державами у сфері кримінального процесуального права, сутністю якого є видача особи державі для здійснення досудового розслідування за обвинуваченням у вчиненні злочину або виконання обвинувального вироку суду [41, с. 236].

Таким чином, можна зробити висновок, що інститут екстрадиції є важливою складовою міжнародного права та гарантує взаємну співпрацю держав у боротьбі з кримінальною діяльністю. Інститут екстрадиції в світі має багату історію та розвивався на протязі багатьох століть. Починаючи з давніх часів, коли інші країни переслідували злочинців, які займалися грабежами та іншими злочинами в їхніх країнах, до сьогодення, коли інститут екстрадиції є важливим інструментом міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю та підтримки правосуддя.

1.2. Сутність інституту екстрадиції.

Інститут екстрадиції є ефективним правовим інструментом, що широко використовується в міжнародній співпраці між державами у сфері кримінального правосуддя. Він забезпечує невідворотність відповідальності та покарання осіб, які скоїли кримінальні діяння.

Досліджуючи актуальні питання екстрадиції в Україні, важливо розкрити зміст цього поняття. Вчені відмічають різні аспекти екстрадиції, і кожен з них розкриває це поняття зі свого боку.

Екстрадиція - один з найстаріших інститутів, який, не дивлячись на історичні зміни, зберігає свої основні риси. Термін "екстрадиція" походить від латинських слів «ex» - зовні і «tradere» - передавати, видача. Першопочатково він мав значення передачі власності, а саме передачу речей з наміром встановити право власності для іншої особи. [25, с. 136].

У Великому юридичному словнику міститься наступне визначення: «Видача злочинців (екстрадиція) - передача злочинця державою, на території якого він знаходиться, іншій державі на вимогу останньої для притягнення до

кримінальної відповідальності або для приведення до виконання обвинувального судового вироку, який набрав чинності [67].

Для наукової літератури характерна відсутність єдиного підходу до визначення поняття екстрадиції характерна. У доктрині кримінального процесу запропоновано розглядати екстрадицію як комплексний правовий інститут, який включає не лише видачу особи для кримінального переслідування або виконання вироку вузькому сенсі, але й передачу особи для відбування покарання або примусового лікування. Таким чином, екстрадиція розглядається як форма міжнародно-правового співробітництва, що базується на міжнародних угодах і включає акт видачі (передачі, доставки, перевезення) особи [24 с. 374].

Так, П. М. Маланчук та А. П. Молчанова вказують на те, що в юридичній літературі термін «екстрадиція» має дві основні інтерпретації: вузьку і широку. У вузькому сенсі він використовується як синонім поняття «видача особи для кримінального переслідування або виконання вироку». У широкому сенсі термін «екстрадиція» є загальним терміном, який включає не лише видачу для кримінального переслідування, але й передачу осіб міжнародними судовими органами, а також передачу осіб з метою відбування покарання [47, с. 88].

С. С. Нестеренко вважає, що екстрадиція є формою міжнародно-правової допомоги у кримінальних справах, яка базується на міжнародних договорах, загальноновизнаних принципах міжнародного права та внутрішньодержавних нормах. Вона передбачає видачу обвинуваченого для здійснення правосуддя або засудженого для виконання обвинувального вироку суду. Видача здійснюється запитованою державою на запит держави, яка має підстави для здійснення своєї юрисдикції, з урахуванням прав та інтересів осіб, які підлягають видачі [50, с. 14].

Як зазначають Н. М. Сенченко та В. Я. Кравченко, інститут екстрадиції представляє собою форму міжнародного співробітництва в сфері кримінального правосуддя, що включає в себе комплекс правових відносин

між двома країнами, спрямованих на передачу осіб, які були обвинувачені або засуджені, для подальшого притягнення їх до кримінальної відповідальності [56, с. 213].

Екстрадиція є невід'ємним інструментом, який гарантує принцип невідворотності кримінальної відповідальності та покарання для осіб, що втекли за кордон. Вона передбачає необхідність міжнародної співпраці, яка здійснюється шляхом укладання двосторонніх або багатосторонніх договорів. Цей механізм забезпечує здійснення взаємної видачі між державами з метою притягнення осіб до кримінальної відповідальності в країні, де вони скоїли злочин [65, с. 146].

Серед безлічі запропонованих наукових дефініцій найбільш повним видається визначення поняття «екстрадиція», як процес, що ґрунтується на міжнародних договорах, загальноновизнаних принципах міжнародного права та внутрішньому законодавстві. Вона передбачає надання правової допомоги державами шляхом передачі особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, з держави, де вона перебуває, до держави, де було скоєно злочин, або до держави, чий громадянин вона є, або до держави, що постраждала від злочину. Це здійснюється з метою притягнення особи до кримінальної відповідальності або виконання судового вироку, який був винесений [58, с. 388].

Дискусійним залишається питання щодо розуміння місця інституту екстрадиції в системі права. В юридичній літературі існує декілька основних підходів до визначення юридичної природи екстрадиції. Її розглядають: як інститут міжнародного права; як міжгалузевий інститут; як інститут кримінального права; як інститут кримінального процесуального права [28, с. 40].

За своїм змістом екстрадиція як процесуальна діяльність передбачає застосування загальних та спеціальних кримінально-процесуальних процедур. Навіть якщо розглядати екстрадицію як складову інституту кримінального права, її реалізація вимагає проведення процесуальних дій та

регламентації взаємодії з іншими державами, що відноситься виключно до кримінального провадження. [37, с. 52].

Поняття «екстрадиція» закріплено в Кримінальному процесуальному кодексі України. Відповідно до ст. 541 цього нормативно-правового акту, видача особи (екстрадиція) – це видача особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку [12].

На думку Підгородської В. В., екстрадиція є складним процесом, який включає в себе встановлені строки, учасників, заходи кримінального процесуального примусу та інші аспекти. З цієї причини у міжнародній практиці країни прагнуть прискорити екстрадиційну процедуру на всіх її етапах [51, с. 261].

Як зазначають Бадалова Т. Г., Федченко В. М., екстрадиція являє собою складну юридичну процедуру, практичне здійснення якої неможливе (навіть при наявності окремого нормативно-правового акта, наприклад, Європейської конвенції про видачу 1957 р., національного Закону про видачу) без звернення до норм конституційної, кримінальної, кримінально-процесуальної й інших галузей права [23, с. 146].

Оскільки екстрадиція є однією із форм міжнародного співробітництва, її порядок регулюється як міжнародним, так і національним законодавством.

Законодавець використовує при розгляді вказаних питань терміни як «видача», так і «екстрадиція». Однак, вчені відзначають, що вони мають суттєві відмінності. Так, екстрадиція і видача відрізняються не лише за змістом, а й за послідовністю етапів, які включають в себе. Екстрадиція включає такі стадії, як ініціатива про передачу особи, процес розгляду цієї ініціативи компетентними органами двох держав, можливість оскарження прийнятого рішення, процес самої передачі особи та легалізацію вироку в державі, яка отримала цю особу. Тому екстрадицію можна визначити як комплекс заходів, спрямованих на передачу особи державі, яка розшукує цю

особу для притягнення її до кримінальної відповідальності або виконання вироку.

Інститут екстрадиції є складною системою правових норм, оскільки він охоплює як міжнародне, так і національне право окремих держав. Реалізація цього інституту відбувається через використання внутрішніх законодавчих засобів держави і міжнародно-правових інструментів. [58, с. 389].

Досліджуючи генезис інституту екстрадиції, можна сказати, що з нього почалося становлення процесу міжнародного правового співробітництва у кримінальних справах в сучасному поданні про нього. Треба відзначити, що розвиток інституту екстрадиції свідчить про повільний процес позитивного відношення до забезпечення прав особистості, прийняття документів, що визначають міжнародні стандарти прав людини, механізм їх захисту. Загальна декларація прав людини 1948 року [2], Конвенція Ради Європи про захист прав людини і основних свобод 1950 р, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р, Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 р. стверджують необхідність дотримання прав людини в рамках міжнародного співробітництва у кримінальних справах, зокрема в зв'язку з видачею, що вплинуло на переосмислення екстрадиції.

Міжнародне співробітництво держав у боротьбі зі злочинністю в такому особливому області, як екстрадиція, дуже важливо для забезпечення кримінального переслідування обвинувачених або виконання покарання засуджених, але треба пам'ятати, що подібна співпраця, як і будь-яке інше надання різних форм правової допомоги, не повинно переступати межу, за якої починається порушення прав людини [42, с. 186].

Неможливо недооцінити значення прав людини у процесі екстрадиції, і врахування цих прав є важливим аспектом при розгляді екстрадиційних справ. Проте, не можна стверджувати, що будь-яке порушення прав людини автоматично призводить до відмови в екстрадиції. Важливо мати на увазі, що деякі конкретні права можуть мати особливу значимість у цьому контексті, і

можливе порушення цих прав може послужити підставою для відмови в передачі особи.

Врахування прав людини у процесі екстрадиції означає, що при розгляді екстрадиційних справ необхідно уважно аналізувати можливі ризики порушення певних прав особи, зокрема, права на справедливий процес, права на недоторканість особи, права на захист, права на запобігання поганому поводженню тощо. Такі права повинні бути розглянуті в контексті конкретної ситуації та стандартів міжнародного права, і їх можливе порушення може бути одним з факторів, що впливають на рішення щодо екстрадиції [39, с. 103].

До числа таких порушень слід віднести можливість піддатися катуванням та іншим жорстоким або принижуючим гідність видам поводження чи покарання, відмова від надання процесуальних гарантій в ході судового розгляду, порушення права на рівність і т. д. Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 10.12.1948 р прийнята Загальна декларація прав людини, згідно зі ст. 6 якої «кожна людина, де б вона не перебувала, має право на визнання її правосуб'єктності», в свою чергу в ст. 9 визначено, що «ніхто не може зазнавати безпідставного арешту, затримання або вигнання» [2].

Інститут екстрадиції є не що інше, як симбіоз суверенних прав держави та прав людини. Ухвалення рішення про видачу - прерогатива держави, але здійснюється це право відповідно до норм міжнародного та внутрішнього права.

Г. Гільберт зазначає, що «крихкий баланс, який спостерігається в екстрадиційному праві, з одного боку, між його положенням про взаємну допомогу у кримінальних справах на міжнародному рівні між державами і, з іншого боку, про захист прав правопорушників, означає, що час від часу можуть виникати конфлікти і одна сторона буде ущемлена. Визнання обох аспектів екстрадиційного права є істотним для повного розуміння цього процесу і його подальшого розвитку. Однак у всіх випадках екстрадиція поки

залишається кращим методом для всіх зацікавлених сторін в плані повернення втікачів в державу, що має над ними кримінальну юрисдикцію для покарання за скоєний злочин » [68, с. 245].

Правове регулювання питань екстрадиції неоднозначне. Має місце і пряма заборона видачі особи в разі, якщо це прямо не передбачено міжнародним договором, і можливість видачі особи на основі принципу взаємності [29, с. 133].

Екстрадиційні відносини отримали конституційне регулювання, адже Конституція України окремим положенням надала інституту видачі осіб характеру конституційної норми: в силу ч. 2 ст. 25 Основного Закону України громадянин України не може бути виданий іншій державі, що є нічим іншим як конституційним закріпленням принципу невидачі власних громадян [1].

Відповідно до статті 26 Конституції України іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, - за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України. Іноземцям та особам без громадянства може бути надано притулок у порядку, встановленому законом [1].

Після отримання Україною статусу повноправного суб'єкта міжнародних відносин було укладено багато міжнародних договорів, які регулюють екстрадиційні відносини, що мають конституційне закріплення. Згідно з Кримінальним кодексом України, видача злочинців регулюється на рівні закону про кримінальну відповідальність. Зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення національних інтересів та безпеки через мирне та взаємовигідне співробітництво з членами міжнародного співтовариства відповідно до принципів та норм міжнародного права.

У випадках звернення іноземних держав до України щодо видачі громадян України, необхідно звертати увагу на конституційну заборону,

передбачену статтею 25 Конституції України, згідно з якою громадянин України не може бути вигнаний за межі України або виданий іншій державі. [1].

Згідно з роз'ясненнями Конституційного Суду України, положення, викладене в частині 2 статті 25 Конституції України, стосується заборони видавати громадян України іноземним державам, а не міжнародним судовим інституціям. Це означає, що згідно з конституційними нормами України, власні громадяни не можуть бути видані іноземним державам.

Однак, з метою дотримання принципу невидачі власних громадян, українська держава зобов'язана звертатися до міжнародних судових інституцій для видачі таких осіб. Це передбачено в частині 3 статті 25 Конституції України, згідно з якою держава зобов'язана забезпечити виконання міжнародних зобов'язань у відношенні видавання громадян іноземним судовим органам.

Отже, у зв'язку з принципом невидачі власних громадян, держава має клопотати про видачу своїх громадян за допомогою процедур, які передбачені міжнародним правом і дозволяють забезпечити додержання конституційних гарантій та прав людини. [1].

На підставі аналізу положень Конвенції про правову допомогу та правові відносини в цивільних, сімейних та кримінальних справах 1993 р. виглядає логічною пропозиція Л. А. Філяніної. Згідно з цією пропозицією, можна внести до частини 2 зазначеної статті наступний зміст: «При вирішенні питання про видачу, запитувана сторона надає перевагу державі, громадянином якої є особа, що підлягає видачі. У разі задоволення такого клопотання, держава, громадянином якої є особа, що підлягає видачі, бере на себе зобов'язання здійснити повну юрисдикцію відповідно до національного законодавства і на основі норм міжнародних договорів».

Ця пропозиція передбачає, що при розгляді видачі, пріоритет буде надано державі, громадянином якої є особа, що підлягає видачі. Якщо такий запит буде задоволений, держава, громадянином якої є особа, що підлягає

видачі, зобов'язується виконувати повну юрисдикцію відповідно до свого національного законодавства і на підставі міжнародних договорів [61, с. 14].

Отже, питання про видачу осіб, які вчиняють злочини, вирішується при поєднанні територіального принципу (місця вчинення злочину і місця знаходження злочинця) та громадянства цієї особи. Вирішальним для видачі особи є принцип громадянства (в даній ситуації діє не територіальний, а персональний принцип відповідальності) [32, с. 23].

Україна, відповідно до положень Конституції, приймаючи рішення про видачу особи, зобов'язується гарантувати повагу до конституційних свобод, зокрема свободи політичної діяльності, і забороняє обмеження громадян у їх правах через їх політичні переконання. Це означає, що в контексті видачі особи Україна зобов'язана дотримуватися принципу невтручання у політичну сферу та недопущення політичного переслідування [1].

Крім того, задля забезпечення конституційного принципу рівності громадян перед законом, задекларованому у ст.ст. 21 та 24 Конституції України, пропонується доповнити ст. 10 Кримінального кодексу України частиною п'ятою наступного змісту: «5. Забороняється видача іноземців та осіб без громадянства за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками». Вказане положення Кримінального кодексу України додатково забезпечуватиме неможливість здійснення переслідування або покарання особи на підставі її раси, релігії, національної належності чи політичних переконань.

Отже, поки що ст. 25 Конституції України [1], ст. 10 Кримінального кодексу України [11] та положення Розділу IX Кримінального процесуального кодексу України «Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження» [12] залишаються національними нормами (за винятком підзаконних нормативних актів), які регулюють питання екстрадиції.

Таким чином, в українському конституційному законодавстві приділяється значна увага захисту прав особи при здійсненні депортації (видворення) та екстрадиції, хоча є й необхідність його вдосконалення. Метою депортації та екстрадиції повинно бути саме правове здійснення правосуддя над особою без порушень її прав і свобод. З огляду на сучасний розвиток правового суспільства захист прав людини, інститути депортації і екстрадиції потребують подальшого вивчення та вдосконалення.

Серед національного законодавства головну роль відіграє КПК України, особливо розділ 44 «Видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція)». Окрім розділу 44 КПК України, екстрадиційні відносини регулюються низкою міжнародно-правових документів та рішень [33, с. 254].

У їх числі документи Організації Об'єднаних Націй (наприклад, Типовий договір про видачу, прийнятий на 45-й сесії Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй; Римський статут Міжнародного кримінального суду та ін.), Конвенції (Європейська конвенція про видачу правопорушників, Європейська конвенція про взаємну правову допомогу у кримінальних справах, Європейська конвенція про міжнародну дійсність кримінальних вироків та ін.) та міждержавні договори.

В Україні ратифіковані Законом України від 16 січня 1998 р. № 43/98-ВР Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 р. [3], Додатковий протокол 1975 р. [9] та Другий додатковий протокол 1978 р. [10] до Конвенції, Конвенція про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22.01.1993 р. [8], Конвенції про екстрадицію від 26 грудня 2022 року (ЗУ 18 жовтня 2022 року № 2674-ІХ) [6], Типовий договір про видачу, прийнятий резолюцією 45/116 Генеральної Асамблеї ООН від 14.12.1990 р., а також укладено близько 30 договорів з іншими державами про правову допомогу Україні.

Аналогічні питання, що стосуються видачі злочинців, є у конвенціях по боротьбі з окремими видами злочинів: Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин 1988 р.,

Конвенції про охорону персоналу ООН та зв'язаного з нею персоналу від 1994 р. та ін. У випадках, коли між Україною та іноземною державою не існує договору про правову допомогу або видачу, співробітництво між ними вирішується відповідно до принципів міжнародного права, зокрема на основі принципів міжнародної ввічливості та взаємності [38, с. 64].

Відповідно, значна частина зазначених документів вказує на те, що питання про видачу вирішується, виходячи з вчиненого діяння, що підпадає під предмет регулювання даного договору, а також наявності двосторонньої угоди про видачу [26, с. 113].

Наприклад, Конвенція про попередження злочину геноциду і покарання за нього в ст. 7 закріплює, що «у відношенні видачі винних, геноцид і інші перераховані в статті 62 діяння не розглядаються як політичні злочини» і «в таких випадках Договірні Сторони зобов'язуються здійснювати видачу у відповідності зі своїм законодавством і діючими договорами». У ст. 8 Конвенції проти катувань зазначається, що «злочини, зазначені в ст. 4, вважаються такими, що підлягають включенню як злочини, що тягнуть за собою видачу, в будь-який договір про видачу, що існує між державами-учасниками. Держави учасниці зобов'язуються включати такі злочини як злочини, що тягнуть за собою видачу, в будь-який договір про видачу, що укладається між ними» [7].

Подібне регулювання є переважаючим в практиці укладання міжнародних договорів. Прикладами в даному випадку можуть бути Єдина конвенція про наркотичні засоби 1961 року (ст. 36 п.2 пп. «Б»), ідентичні формулювання містяться в Конвенції про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації 1971 р., Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу 1979 року (ст. 9), Конвенція ООН про боротьбу з незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 року (ст. 6), Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом 1997 року (ст. 9 і ст. 11), Міжнародна конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму 2005 року (ст. 13).

Зміст ст. 11 про видачу в Конвенції про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства 1988 року доповнено пунктом 6 про те, що «запитувана держава приділяє належну увагу питанню про те, чи можуть бути реалізовані права передбачуваного злочинця, зазначені в пункті 3 ст. 7, в запитуючій державі». Під такими правами Конвенція визначає право «невідкладно зв'язатися з найближчим відповідним представником держави, громадянином якої вона є або яка іншим чином правомочна встановити такий зв'язок, або, якщо вона є особою без громадянства - з представником держави, на території якої вона звичайно проживає» [5].

Як видно із зазначеного положення, Конвенція враховує необхідність дипломатичного (консульського) захисту з боку держави особи, яка є підозрюваною у вчиненні злочину.

Згідно з положеннями статті Кримінального процесуального кодексу України, уповноважені органи зобов'язані провести екстрадиційну перевірку, навіть якщо особа виразила згоду на свою екстрадицію. Проте не конкретизується, чи мають застосовуватись загальні правила та принципи міжнародного кримінального права при такій перевірці [36, с. 85].

Окрім того, коли розглядається спрощена процедура екстрадиції, є кілька основних перешкод, які можуть виникнути. Одна з них - наявність громадянства України та вчинення особою злочину проти прав і свобод громадян України або інтересів самої України. Додатково, якщо існує серйозна загроза, що особа піддана смертній карі, катуванню або нелюдському поводженню, це також може стати перешкодою для екстрадиції. Україна може відмовити у видачі особи у випадку, якщо є обґрунтовані підстави вважати, що екстрадиція суперечить інтересам національної безпеки України, саме з таким застереженням було ратифіковано Україною Конвенцію про екстрадицію.

Також можна розглянути точку зору А. Б. Антонюка, яка вважає, що в контексті статті 588 КПК України виникають розумні питання: як

компетентний орган може забезпечити повне встановлення того, що особа виражає свою згоду і погоджується на екстрадицію, а також чи особа розуміє всі наслідки, пов'язані з цим рішенням? [21, с.94]

Чи повинен компетентний орган враховувати такі фактори, незалежно від згоди особи: наявність можливого тиску на особу або політичного контексту екстрадиції, серйозна загроза смертної кари або катування, нелюдське або принижуюче поводження, відсутність певних знань про кримінальне та кримінально-процесуальне законодавство держави, яка просить екстрадицію ? [21, с.95].

У випадках екстрадиції в спрощеному порядку, зазвичай, особа висловлює своє бажання щодо швидкої екстрадиції під час судового засідання, коли розглядається питання про тимчасовий чи екстрадиційний арешт. Слідчі судді в таких випадках затверджують згоду особи на екстрадицію в спрощеному порядку (ухвала Ямпільського районного суду Сумської області від 13.12.2019 року по справі 590/1458/19 [20] та ін.).

Законодавство України вичерпно регламентує спрощений порядок видачі осіб. Однак, важливо зазначити, що міжнародні договори мають вищу юридичну силу і регулюють правовідносини, що стосуються спрощеного порядку видачі осіб у тих аспектах, які не врегульовані внутрішнім законодавством України. Таким чином, міжнародні договори додають додаткову правову підтримку та орієнтири для спрощеного порядку видачі осіб [31, с. 51].

Головною метою спрощеного порядку видачі осіб є досягнення наступних цілей: посилення захисту громадян та індивідуальних прав; забезпечення прав людини та реабілітація злочинців під час виконання покарання або утримання під вартою; зміцнення єдності між членами Ради Європи. Специфічною метою такого порядку є спрощення та прискорення процедури видачі осіб, зокрема в тих випадках, коли розшукувана особа добровільно погоджується на свою видачу [30, с. 90].

Процедура екстрадиції виникає певні труднощі, зокрема в фінансовому і організаційному аспекті, пов'язані з відсутністю можливості прокурора забезпечити особі право на послуги перекладача під час затримання іноземця. Також проблемою є доступ до представника дипломатичної або консульської установи особи, особливо у випадку, коли перекладачі з мови країни особи або консульські установи цієї країни не є доступними в усіх регіонах України [54, с.165].

Варто зазначити, що на кожному етапі процедури екстрадиції можуть виникати певні проблеми. Наприклад, відповідно до статті 575 КПК України, центральний орган України звертається до компетентного органу іноземної держави з запитом про видачу особи в Україну, якщо є підстави, передбачені міжнародним договором України. Однак, на цьому етапі виникають проблеми щодо якості оформлення запиту та своєчасності його надсилання до компетентного органу іноземної держави протягом п'яти днів з дня отримання клопотання. Під час екстрадиційної перевірки виникають питання щодо дотримання строків подання необхідних документів або їх повноти [46, с. 224].

Таким чином, можна дійти висновку, що інститут екстрадиції сьогодні є надзвичайно затребуваним для виконання завдань кримінального провадження, зокрема, забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини.

Однак, процес екстрадиції супроводжується рядом проблем, як організаційного, так і фінансового характеру. Недостатнє фінансування, складність та тривалість процедури екстрадиції в Україні, недостатня надання або запізнення з необхідними документами та неправильне їх оформлення — все це становить виклики.

Отже, на даному етапі важливо вдосконалювати співпрацю між механізмами контролю за надходженням та виконанням запитів про правову

допомогу між державами. Також слід спростити сам механізм передачі осіб, а також встановити оперативний обмін інформацією про стан розгляду запитів про екстрадицію. Це допоможе забезпечити більш ефективну та швидку процедуру екстрадиції, що сприятиме повному розслідуванню злочинів та притягненню злочинців до відповідальності. [40, с. 92].

Зараз інститут екстрадиції є дуже важливим для виконання завдань кримінального провадження. Він забезпечує швидке, повне і безупинне розслідування та судовий розгляд з метою притягнення до відповідальності кожної особи, яка скоїла кримінальне правопорушення, відповідно до її провини [63, с. 423].

Таким чином, екстрадиція – це процес передачі особи з однієї держави до іншої держави, де вона розшукується компетентними органами для здійснення кримінального переслідування або виконання вироку. На основі розглянутого вище, можна зробити висновок, що екстрадиція є повноцінним інститутом, який регульований національним законодавством та великою кількістю міжнародно-правових актів: багатосторонніми універсальними і регіональними, а також двосторонніми угодами. Деякі із згаданих документів встановлюють правила та процедури, які регулюють процес екстрадиції, а також забезпечують захист прав особи, яка може бути піддана екстрадиції, перед тим, як вона буде видана державі, яка подала запит на її видачу.

РОЗДІЛ 2. ІНСТИТУТ ЕКСТРАДИЦІЇ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

2.1. Міжнародно-правове регулювання видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення.

Україна активно співпрацює з іншими країнами шляхом укладання договорів про надання міжнародної правової допомоги. Зараз Україна має відповідні угоди з 24 країнами світу, що створює широку базу для співробітництва між компетентними органами різних країн. Україна дотримується глобальної тенденції надавати пріоритет міжнародно-правовим зобов'язанням перед внутрішнім законодавством. Україна також використовує принципи, які були встановлені в Європейській конвенції про видачу правопорушників 1957 р. [3], Конвенції про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах 1993 р. [8], та Конвенції про екстрадицію [6] при укладанні двосторонніх міжвідомчих договорів.

Дотримуючись світової тенденції Україна визнала пріоритет своїх міжнародно-правових зобов'язань над національним законодавством. Відповідно до ч. 1 ст. 9 Конституції України, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України [1].

Відповідно до положень ч. 2 ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори України», якщо міжнародним договором України, який набрав чинності, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені відповідним актом законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору [13].

Таким чином Україна визнала пріоритет міжнародно-правової системи над національним законодавством.

В основі двосторонніх міжвідомчих угод (угод), які укладаються прокуратурою та міністерствами внутрішніх справ (управліннями поліції) різних держав, лежать принципи, зафіксовані в Європейській конвенції про видачу правопорушників 1957 р. [3].

На початку 20 століття було прийнято низку міжнародних договорів про співпрацю, які діють і сьогодні, наприклад:

1. Європейська конвенція про видачу правопорушників, прийнята 13.12.1957 р. [3] та два протоколи до неї: Додатковий протокол від 15.10.1975 р. [9] і Другий Додатковий протокол від 17.03.1978 р. [10];

2. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22.01.1993 р., ратифікована Україною 10.11.1994 р., та Протокол до Конвенції від 29.03.1997 р., ратифікований 3.03.1998 р. [8].

3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15.11.2000 р. [4], до якої Україна приєдналася 4.02.2004 р. та два протоколи до Конвенції від 15.11.2000 р., ратифіковані 4.02.2004 р., а саме: Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію, та Протокол проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітрю, що доповнює Конвенцію.

Ратифікувавши Конвенцію, Україна зобов'язалася вжити ряд заходів для виконання своїх зобов'язань, серед яких наступні: криміналізація внутрішніх злочинів, таких як участь у організованій злочинній групі, відмивання коштів і корупція; прийняття правил екстрадиції; співробітництво в правоохоронній діяльності; сприяння у підготовці кадрів і наданні технічної допомоги у боротьбі з транснаціональною злочинністю та інші супутні заходи [52 с. 226].

4. Конвенція про екстрадицію від 26 грудня 1933 року [6]. 18 жовтня 2022 року Верховна Рада України ратифікувала Конвенцію про екстрадицію. Ратифікація цього документу дозволяє Україні стати членом Конвенції про екстрадицію і створить правову основу для співробітництва з іншими

державами-учасницями. Ця співпраця стосується видачі осіб, які намагаються уникнути кримінальної відповідальності за злочини, переховуючись на території будь-якої з цих держав, з метою притягнення їх до відповідальності або виконання судових рішень.

Конвенція набрала чинності для України 04 лютого 2023 року. Відповідно до тексту документу, держави-учасниці Конвенції мають зобов'язання видавати осіб, які можуть перебувати на їхній території і які є обвинуваченими або засудженими. У випадку відмови від видавання особи з підстав громадянства, держава-учасниця зобов'язана розпочати кримінальне провадження проти неї. Однак важливо зауважити, що Україна не буде видавати своїх громадян іншим державам.

Згідно з Конституцією Іспанії, злочинці можуть бути видані, але політичні злочинці (крім терористичних) можуть бути видані лише за принципом взаємності або виконанням договору або закону. Основний Закон Мальти передбачає, що екстрадиція можлива лише на виконання договору або закону. Громадянин Литви, який вчинив злочин, може бути переданий іноземній державі або Міжнародному кримінальному суду відповідно до міжнародних договорів Литви, які визначають процедури екстрадиції.

У португальському законодавстві передача португальських громадян іншій державі можлива лише згідно з рішенням суду і за умови взаємності з боку відповідної держави, закріпленої у міжнародному договорі, у випадках пов'язаних з тероризмом або організованою злочинністю на міжнародному рівні. При цьому, держава, яка вимагає передачі, повинна гарантувати належний та справедливий процес [64, с. 126].

Цікавим є факт того, що 25 травня 2011 року Міжнародним трибуналом з питань колишньої Югославії була прийнята екстрадиційна ухвала щодо Ратка Младича. Младича звинувачували у злочинах проти людства, воєнних злочинах і геноциді, що вчинені під час боснійської війни в 1990-х роках. Ухвала Гаазького трибуналу щодо Ратко Младича стосувалась його екстрадиції до Гааги для представлення перед судом за вчинення

воєнних злочинів, зокрема вбивств, примусового переміщення населення та інших порушень міжнародного гуманітарного права, які були вчинені в ході війни в Боснії та Герцеговині у 1992-1995 роках [57, с. 131].

Ухвала була прийнята після того, як Ратко Младич був затриманий у Сербії після більш ніж 15-річного перебування у розшуку. Він був знайдений в житловому будинку у селі Лазаревац і відправлений до Гаазького трибуналу для представлення перед судом.

Ухвала мала велике значення для міжнародної спільноти, оскільки вона підтвердила принцип екстрадиції як інструменту боротьби зі злочинами проти міжнародного права та підкреслила важливість дотримання міжнародних стандартів у цій сфері [71].

Також цікавою є справа про екстрадицію Джуліана Ассанжа. Найсерйозніші звинувачення проти нього включають змову з метою отримання та розголошення інформації про національну оборону США. Джуліан Ассанж, засновник інтернет-ресурсу WikiLeaks, опублікував на своєму сайті величезну кількість документів, а також надав інформацію журналістам. Теми включають близько 490 000 конфіденційних військових звітів про війну в Іраку та Афганістані, а також приблизно 800 оцінок в'язнів Гуантанамо та близько 250 000 телеграм Державного департаменту, після чого він був екстрадований з Еквадору до Великої Британії у квітні 2019 року. Попередньо він перебував у посольстві Еквадору в Лондоні, де знаходився з 2012 року після того, як був наданий притулок на запит від еквадорського уряду [73].

У квітні 2019 року президент Еквадору Ленїн Морено анулював політичний притулок Ассанжа, після чого британські власті затримали його за порушення умов випущення під заставу в 2012 році. США негайно подали запит на екстрадицію Ассанжа за звинуваченням у розголошенні таємної інформації, що загрожувало національній безпеці США.

У вересні 2020 року суд відмовив у запобіжному заході щодо екстрадиції Ассанжа до США через ризик погіршення стану його здоров'я та

можливість самогубства у в'язниці. Однак у січні 2021 року апеляційний суд Великої Британії звернув увагу на те, що екстрадиція можлива, але може бути обмежена певними умовами, які б забезпечили безпеку та здоров'я Ассанжа у в'язниці США. У квітні 2022 року суддя офіційно схвалив запит США на екстрадицію [73].

У березні-травні 2022 року, після початку росією повномасштабної війни в Україні, країни Європи 43 рази відмовилися екстрадувати до РФ людей, видачу яких вимагає російська генпрокуратура. 13 людей із них відмовилася видати Німеччина [45].

Відповідно до українського законодавства, екстрадиція може бути здійснена лише на підставі договору між Україною та державою, яка подає запит про екстрадицію. Цей договір повинен визначати конкретний перелік злочинів, за якими може бути здійснена екстрадиція, а також встановлювати гарантії прав особи, яка підлягає екстрадиції. Законодавство також передбачає можливість відмовити в екстрадиції, якщо вона порушує конституційні права особи або порушує вимоги міжнародного права [38, с. 125].

Міжнародні угоди та договори, як багатосторонні, так і двосторонні, у сфері екстрадиції повинні ґрунтуватись на принципі, що людина є найвищою соціальною цінністю, і недопустимо порушувати її права незалежно від обставин. Одночасно, необхідно забезпечувати баланс між захистом прав людини та принципом невідворотності покарання. Судді Європейського Суду з прав людини часто звертають увагу на цей аспект, коли розглядають справи, пов'язані з порушенням прав людини при екстрадиційних процедурах, й вимагають встановлення належного балансу між захистом інститутів демократії та захистом прав окремої особи [44, с. 119].

Таким чином, завдяки зростанню транскордонних кримінальних правопорушень, регулювання процедури видачі осіб стає все більш важливим. Міжнародно-правове поле, яке регулює видачу осіб, що вчинили кримінальні правопорушення, включає різноманітні конвенції, договори та

інші міжнародні документи, спрямовані на уніфікацію процедур та правил екстрадиції між державами. Ці міжнародні документи допомагають країнам співпрацювати між собою щодо видачі осіб, які здійснюють кримінальні правопорушення, що перетинають національні кордони.

2.2. Практика ЄСПЛ в сфері екстрадиції.

Особливе місце серед джерел міжнародного співробітництва належить практиці Європейського суду з прав людини.

У своїх рішеннях Європейський суд з прав людини конкретизує і деталізує норми Конвенції та протоколів до неї, тлумачить їх і формулює правові позиції. Застосування юридичних норм охоплює аналіз конкретних випадків, тлумачення Конвенції та послідовний логічний розвиток. Розроблені висновки у конкретних справах стають зразками для інших аналогічних випадків та отримують визнання як належне регулювання спірних кримінальних процесуальних правовідносин [60, с. 57-58].

Європейський суд з прав людини прийняв рішення, які вказують на неправомірну практику України у сфері видачі правопорушників. Ці рішення підкреслюють, що правові інститути, спрямовані на боротьбу зі злочинністю, не можуть ігнорувати всесвітньо визнані права людини. Вони повинні гарантувати недоторканість прав особи, щодо якої застосовуються примусові заходи.

Наприклад, відомим є рішення ЄСПЛ від 23.10.2008 року «Солдатенко проти України», у якому ЄСПЛ встановив, що українське законодавство не передбачало процедури, яка була б достатньо чіткою, чіткою та передбачуваною у застосуванні для усунення загрози свавільного затримання в очікуванні екстрадиції. У результаті суд дійшов висновку, що це порушило статтю 5 Європейської конвенції з прав людини [17].

Стаття 5 Конвенції гарантує право на свободу та особисту недоторканність і передбачає, що ніхто не може бути позбавлений волі за

винятком певних обставин, включаючи «законний арешт або затримання особи з метою екстрадиція».

Суд постановив, що українська влада не надала затриманій особі ефективний засіб правового захисту для оскарження законності її тримання під вартою в очікуванні екстрадиції. Зокрема, суд встановив, що доступні процедури не були достатньо чіткими, точними чи передбачуваними, щоб забезпечити ефективний правовий захист затриманої особи.

Суд підкреслив, що право затриманої особи на судовий контроль і на отримання термінового судового перегляду законності її затримання є важливим для захисту від свавільного затримання. У результаті суд постановив, що Україна порушила пункт 1 статті 5 Конвенції, не надавши ефективних засобів правового захисту затриманій особі [17].

Рішення суду у справі «Солдатенко проти України» є нагадуванням державам про те, щоб їхні правові системи забезпечували ефективні засоби правового захисту затриманих осіб. Рішення також підкреслює важливість забезпечення затриманим особам доступу до правового представництва та ефективних засобів правового захисту для оскарження законності їхнього затримання, особливо у справах, пов'язаних з екстрадицією.

Це рішення підкреслює важливість забезпечення чітких та ефективних процедур для захисту прав затриманих осіб, особливо у справах про екстрадицію. Це підкреслює необхідність правових систем для забезпечення доступу затриманих осіб до ефективних засобів правового захисту для оскарження законності їхнього затримання та захисту від свавільного затримання.

У справі «Хомулло проти України» Європейський суд з прав людини розглянув скаргу заявника щодо тривалості його тримання під вартою та недостатньої ретельності органів влади у розгляді його справи [19].

Суд встановив, що тримання заявника під вартою не було підтверджено жодними підставами та що суд першої інстанції незаконно продовжив термін екстрадиційного арешту без будь-якої можливості для такого продовження.

Суд визнав, що певні проблеми можуть виникнути в контексті перевірки екстрадиції, і владі може знадобитися час для її завершення. Однак у ньому також наголошується, що влада зобов'язана діяти обережно та що вимога належної обачності має бути виконана [19].

Суд також зазначив, що українська влада чекала чотири місяці, перш ніж детально викласти запит заявника про екстрадицію, не надавши жодних пояснень цієї затримки. Суд вважав, що відсутність будь-яких вказівок на те, чому органи влади чекали чотири місяці, перш ніж зробити запит про екстрадицію, порушує вимогу належної обачності.

Суд дійшов висновку, що українська влада не діяла з належною обачністю у справі заявника, і що тримання заявника під вартою було продовжено незаконно. Суд постановив, що це було порушенням права заявника на свободу та недоторканність відповідно до статті 5 Європейської конвенції з прав людини [19].

Це рішення підкреслює важливість забезпечення того, щоб органи влади діяли з належною обачністю при розгляді справ, пов'язаних з екстрадицією та затриманням. У ньому підкреслюється необхідність того, щоб органи влади надавали чіткі та обґрунтовані обґрунтування затримань, а також забезпечували, щоб продовження тримання під вартою було законним і базувалося на належних правових підставах. Він також підкреслює важливість забезпечення доступу затриманих до адвоката та можливості оскаржити законність свого затримання.

Справа «Салах Шеєх проти Нідерландів» розглядалася в Європейському суді з прав людини (ЄСПЛ), у якій заявник, пан Салах Шейх, громадянин Сомалі, стверджував, що якщо його повернуть до Сомалі, його життя буде під загрозою через триваючий конфлікт і насильство в країні. Він стверджував, що таке повернення порушить його права за статтею 3 Європейської конвенції з прав людини, яка забороняє катування, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження чи покарання [17].

ЄСПЛ встановив, що якби пана Шеєха повернули до Сомалі, нідерландська влада порушила б статтю 3 Конвенції. Суд дійшов висновку, що ситуація з безпекою в Сомалі була нестабільною і що влада не могла забезпечити достатній захист особам, яким загрожує заподіяння шкоди.

У своєму рішенні ЄСПЛ наголосив на зобов'язанні держав утримуватися від повернення осіб до країн, де їм загрожує реальний ризик катувань або нелюдських або таких, що принижують гідність.

Суд зобов'язав Нідерланди утриматися від екстрадиції пана Шеєха до Сомалі та надати йому дозвіл на тимчасове проживання, доки його ситуація в Сомалі не покращиться. Суд також вимагав від Нідерландів забезпечити пана Шеєха належним лікуванням, доступом до правової допомоги та соціальною підтримкою, поки він перебуває в країні [16].

Підсумовуючи, Європейський суд з прав людини встановив, що якщо Салаха Шеєха повернуть до Сомалі, його права за статтею 3 Європейської конвенції з прав людини будуть порушені, оскільки національні органи влади не зможуть гарантувати його безпеку.

У справі «Fox, Campbell and Hartley v. U.K.» Європейський суд з прав людини визнав необхідність досягнення відповідного балансу між захистом інститутів демократії як загального інтересу та захистом прав особи в контексті боротьби з тероризмом.

У справі фігурували троє осіб, які були заарештовані та затримані відповідно до антитерористичного законодавства Сполученого Королівства. Заявники стверджували, що їхнє тримання під вартою порушило їхні права згідно з Європейською конвенцією з прав людини, включаючи право на свободу та недоторканність і право на справедливий суд.

Суд визнав, що в боротьбі з тероризмом державам може знадобитися вжити виняткових заходів для захисту інститутів демократії та безпеки суспільства. Проте суд також підкреслив, що такі заходи мають бути пропорційними та необхідними та не повинні порушувати основні права людини.

Суд підкреслив, що захист прав особистості є важливим для функціонування демократичного суспільства. У ньому зазначалося, що захист інститутів демократії як загального інтересу має бути збалансований з необхідністю захисту індивідуальних прав, включаючи право на справедливий суд і право на свободу та безпеку.

Суд постановив, що заходи, вжиті владою Сполученого Королівства, не були пропорційними загрозі, яку становили заявники, і тому порушували Конвенцію. Суд також наголосив на важливості забезпечення затриманим доступу до адвоката та можливості оскаржити законність свого затримання.

Це рішення підкреслює важливість балансу між необхідністю захисту інститутів демократії та громадської безпеки та необхідністю захисту прав особи. У ньому наголошується, що виняткові заходи, вжиті в контексті боротьби з тероризмом, мають бути пропорційними та необхідними та не повинні підривати фундаментальні права людини.

Судове рішення у справі Fox, Campbell and Hartley проти Великобританії, що стосувалося терористичної діяльності, відзначило важливість забезпечення відповідного балансу між захистом демократичних інститутів як загального інтересу та захистом індивідуальних прав. У вирішенні справ щодо екстрадиції «вора в законі» визнається, що його права не порушуються, надається правова допомога, а справа розглядається компетентним судом відповідно до законодавства [22, с.326].

Також цікавою є справа «Коктиш проти України» (Заява № 43707/07). Заявник висловив побоювання, що у разі його видачі він стане жертвою фізичних та психологічних знущань, спрямованих на примус зізнання. Він заявив, що вже у 2001 році він був підданий жорстокому поведженню з боку правоохоронних органів під час попереднього розслідування його кримінальної справи. Європейський суд з прав людини прийняв рішення по справі «Коктиш проти України», в якому вказав на реальну загрозу тортур та несправедливого судового розгляду у випадку екстрадиції, а також визнав утримання під вартою Ігоря порушенням права на свобод [15].

Також, Європейський суд з прав людини ухвалив рішення у справі «Хачатуров проти Вірменії» (заява № 59687/17), визначив, що ухвалюючи рішення про екстрадицію іноземця на його батьківщину, органи влади повинні враховувати стан здоров'я особи. Інакше адміністративний захід може бути розцінений як нелюдське поводження.

Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) підтвердив, що тимчасовий захід, введений згідно з правилом 39 Регламенту, залишається чинним до того часу, поки рішення не стане остаточним або до отримання наступного повідомлення. Крім того, ЄСПЛ встановив, що саме встановлення потенційного порушення статті 3 Конвенції про захист прав людини є достатнім для надання справедливої компенсації будь-якій моральній шкоді, яку заявник міг зазнати [15].

Отже, практика Європейського суду з прав людини відіграє важливу роль в сфері екстрадиції, забезпечуючи захист прав і свобод людей, що підлягають екстрадиції.

РОЗДІЛ 3. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ІНСТИТУТУ ЕКСТРАДИЦІЇ

3.1. Проблеми та перспективи імплементації міжнародних стандартів з питань екстрадиції.

Україна, як і інші держави, зобов'язалася дотримуватися міжнародних стандартів з питань екстрадиції. Проте, в Україні виникає низка проблем з їх імплементацією, які перешкоджають ефективному боротьбі зі злочинністю.

Імплементація міжнародних стандартів з питань екстрадиції є складною та довготривалою процедурою в Україні.

Одна з проблем полягає у відсутності єдиного підходу до екстрадиції. Часто, залежно від обставин конкретної справи, використовуються різні процедури, що ускладнює процес виконання запитів на екстрадицію. Крім того, в Україні є проблеми з виконанням умов екстрадиції, а саме забезпечення безпеки особи, що екстрадується, і забезпечення справедливого судового процесу.

Також, однією з основних проблем є недостатньо розвинена правова культура серед вітчизняних владних структур та злочинців, яка негативно впливає на підготовку та розгляд екстрадиційних справ.

Ще однією проблемою є недостатнє фінансування відповідних державних органів, які займаються екстрадицією. Це може призвести до затримки процесу екстрадиції або недосягнення необхідної якості розгляду справ.

України приєдналась до Конвенції про екстрадицію. До статті 2 було зроблено застереження про те, що Україна не видаватиме іншій державі громадян України. До статті 3 висловили застереження, що Україна може відмовити у видачі особи у випадку, якщо є обґрунтовані підстави вважати, що екстрадиція суперечить інтересам національної безпеки України [14].

На думку В.М. Гребенюка, після підписання міжнародного договору, держава має зобов'язання привести своє внутрішнє законодавство у

відповідність з нормами цього договору. Це необхідно для створення правового режиму, в якому механізми міжнародно-правового регулювання можуть ефективно діяти [35, с. 47].

В національному законодавстві України головну роль відіграє КПК, особливо розділ 44 «Видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція)» [12]. Окрім розділу 44 КПК України, екстрадиційні відносини регулюються великою кількістю міжнародно-правових документів та рішень.

Україна включила в своє національне законодавство низку положень, які регулюють процедуру видачі осіб, що вчинили злочин. Однак, цей процес був попереджений тривалим періодом міжнародного співробітництва та пошуком шляхів для здійснення видачі [61, с. 13].

Відповідно до ст. 6 Закону України від 12.09.1991 р. «Про правонаступництво України» наша держава підтвердила свої зобов'язання за міжнародними договорами, укладеними Українською РСР до проголошення незалежності України, і визнала себе правонаступником прав і обов'язків за міжнародними договорами СРСР, які не суперечать Конституції України [48, с. 145].

Багато міжнародних договорів у сфері правової допомоги, в тому числі у кримінальних справах, залишаються чинними для України після її незалежності. Наприклад, такі договори, як Договір між Союзом Радянських Соціалістичних Республік і Туніською Республікою про правову допомогу в цивільних і кримінальних справах від 26 червня 1984 р., Договір між Союзом Радянських Соціалістичних Республік і Народно-Демократичною Республікою про Ємен про правову допомогу в цивільних і кримінальних справах від 6 грудня 1985 р.

Для поглиблення тісних зв'язків на регіональному рівні та розвитку міжнародного співробітництва необхідно розробити міжнародні угоди – типові угоди про співпрацю з розшуку та екстрадиції злочинців, про створення спільних слідчо-оперативних груп, про надання техніко-криміналістичної допомоги, рекомендації щодо взаємодії між

правоохоронними органами (поліцією) та судовими органами, щодо методів налагодження регулярного обміну інформацією та іншими повідомленнями, а також створення баз даних для накопичення, зберігання та оновлення інформації [62, с. 82].

18 жовтня 2022 року було прийнято Закон України «Про приєднання України до Конвенції про екстрадицію», який спрощує процедуру екстрадиції та забезпечує виконання європейських стандартів з питань прав людини [14].

При усуненні розбіжностей між міжнародними та національними нормами, Україна зможе ефективно здійснювати процедуру екстрадиції та належним чином виконувати свої зобов'язання, що випливають з положень Конвенції про надання правової допомоги та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах 1993 р. [61, с.13].

Однією з основних проблем щодо імплементації міжнародних стандартів з питань екстрадиції в Україні є недостатня їх узгодженість з внутрішнім законодавством.

Наприклад, за Конвенцією про екстрадицію осіб між державами-учасницями (1957 р.) екстрадиція можлива лише у випадку, якщо діяння, яке становить основу для запиту про екстрадицію, є злочином за законами обох держав [3]. Але українське законодавство не передбачає поняття «злочин, що становить основу для екстрадиції». Це може стати перешкодою для виконання міжнародних зобов'язань України з екстрадиції злочинців.

Іншою проблемою є відсутність достатньої кількості кваліфікованих працівників в органах юстиції, які займаються екстрадицією. Це призводить до невірної інтерпретації міжнародних стандартів та порушення прав громадян [43, с. 70].

Недостатня кількість кваліфікованих фахівців, зокрема адвокатів, які спеціалізуються на питаннях екстрадиції, також є проблемою, яка ускладнює імплементацію міжнародних стандартів.

Крім того, нерідко у екстрадиційних справах виникає політичний аспект, що може призвести до втручання у процес екстрадиції з боку відповідних політичних структур.

Низький рівень довіри до судової влади та політичного впливу на неї можуть також ускладнити імплементацію міжнародних стандартів з питань екстрадиції.

Питання екстрадиції стають особливо гострими у випадку, коли існують підстави підозрювати, що правосуддя в країні-запитувачі може бути необ'єктивним та корумпованим.

Ще однією проблемою є питання виконання гарантій прав людини, зокрема, забезпечення права на справедливий судовий розгляд та заборону на катування чи нелюдське поводження з екстрадованою особою [59, с. 52]. Брак прозорості в процесі екстрадиції може призвести до порушень прав осіб, що перебувають під кримінальним переслідуванням або вже засуджені. Недостатня інформація про їх стан і місцезнаходження може перешкоджати доступу до юридичної допомоги та порушувати інші права. Для цього необхідно забезпечувати відповідний рівень міжнародної співпраці та зміцнювати правову культуру серед правоохоронних органів.

Однак, є і позитивні моменти. Наприклад, Україна бере участь у багатьох міжнародних конвенціях та угодах з питань екстрадиції, що забезпечує змогу залучення до відповідальності тих осіб, які вчинили злочин за межами України. У зв'язку зі швидким розвитком економічних, політичних, правових та інших зв'язків між Україною та іноземними державами, виникає потреба у вдосконаленні законодавства.

У різних країнах інститут екстрадиції має свої особливості та може регулюватися різними законодавчими актами. Україна, як держава, що має складну геополітичну ситуацію та багато внутрішніх та зовнішніх викликів, відіграє важливу роль у міжнародному просторі, зокрема в плані боротьби зі злочинністю та тероризмом.

Ефективність співробітництва у видачі осіб значно залежить від волі та можливостей держав-учасниць для взаємодії, тому необхідно постійно вдосконалювати законодавство країн, щоб забезпечити зближення дій не лише на рівні держав та урядів, але й на рівні відповідних правоохоронних структур. Розробка та усунення прогалин в законодавстві має бути здійснена на законодавчому рівні для досягнення ефективного виконання екстрадиційних процедур [34, с. 54].

Екстрадиція, як важливий інструмент у цій боротьбі, дозволяє Україні співпрацювати з іншими країнами та забезпечувати правосуддя для злочинців.

У зв'язку з цим, інститут екстрадиції в Україні має велике значення для забезпечення правової держави та виконання міжнародних зобов'язань України. Розвиток цього інституту пов'язаний зі зміцненням правової культури в Україні та сприяє побудові демократичного суспільства.

Щодо перспектив імплементації міжнародних стандартів з питань екстрадиції в Україні, можна виділити кілька напрямків.

По-перше, необхідно проводити роботу з приведення внутрішнього законодавства у відповідність до міжнародних зобов'язань.

По-друге, важливо забезпечити високий рівень правової культури серед правоохоронних органів та забезпечити виконання міжнародних гарантій прав людини в процесі екстрадиції.

Перспективи імплементації міжнародних стандартів з питань екстрадиції в Україні включають наступні аспекти:

1. Політичні реформи: Україна повинна забезпечити стабільність політичної системи та дотримання прав людини, включаючи гарантії щодо прав людини під час екстрадиції злочинців. Це потребує дієвої боротьби з корупцією та створення незалежних та професійних органів правосуддя.

2. Правові реформи: Україна повинна забезпечити відповідність внутрішнього законодавства міжнародним стандартам з питань екстрадиції та здійснювати систематичну роботу щодо підготовки та ратифікації

міжнародних договорів про екстрадицію з іншими країнами, що дозволить забезпечити взаємну допомогу в кримінальних справах.

Україна повинна продовжувати підписувати та ратифікувати міжнародні угоди з іншими державами, які стосуються екстрадиції, та дотримуватися їх умов. Також необхідно забезпечити належну співпрацю з міжнародними організаціями, такими як Інтерпол та Європейський Суд з прав людини, зокрема, шляхом сприяння розслідуванням злочинів, які стосуються екстрадиції, та забезпеченням доступу до відповідних даних.

Окрім цього, Україна повинна встановити чіткі та прозорі процедури екстрадиції злочинців, забезпечуючи гарантії щодо захисту прав затриманої особи. Важливо також забезпечити швидкість та ефективність процесу екстрадиції, щоб уникнути затримок у судовому процесі.

Україна має активно співпрацювати з іншими країнами, що дозволить забезпечити взаємну допомогу в кримінальних справах та у виконанні екстрадиційних процедур. Важливо розвивати і зміцнювати відносини з іншими країнами, підписувати міжнародні договори про екстрадицію та розглядати можливості вступу до міжнародних організацій, які займаються цим питанням.

Також доцільно буде забезпечити високий рівень професійної підготовки працівників правоохоронних органів, які займаються екстрадицією злочинців.

Важливо забезпечити відповідну підготовку в області міжнародного права, законодавства, мов та культур інших країн. Необхідно забезпечити навчання та підготовку українських правоохоронців та суддів з міжнародного права, процедури екстрадиції, прав людини та охорони доказів. Для цього можна використовувати різноманітні курси, семінари та інші форми навчання.

Наша держава повинна використовувати сучасні технології, такі як інтернет, електронні комунікації та інші засоби, що забезпечують швидкий та

ефективний обмін інформацією з іншими країнами щодо екстрадиції злочинців.

Крім того, важливо здійснювати постійний моніторинг дотримання прав людини, адже Уряд України виявляє бажання співпрацювати з міжнародними партнерами у цій сфері, а також вдосконалювати внутрішні законодавчі та нормативно-правові акти, що регулюють екстрадицію.

На сьогодні вже прийнято багато рішень судів про відмову в екстрадиції в зв'язку з тим, що на території України йде війна і Україна не може гарантувати безпеку цих осіб. Це дуже важливо з точки зору статті 3 Конвенції про захист прав та основоположних свобод людини. Це основна причина, але не єдина.

Відмова в екстрадиції осіб через конфлікт та воєнний стан на території України має значний вагомий елемент з точки зору статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Згідно з цією статтею, кожна держава має забезпечити, щоб особа, яка підпадає під її юрисдикцію або контроль, не піддавалася катуванню або жорстокому, нелюдському або принижуючому поведженню чи покаранню.

У випадку, коли конфлікт або воєнний стан присутні на території України, суди можуть враховувати цю обставину при розгляді справ щодо екстрадиції. Оскільки Україна не може гарантувати повну безпеку особам, які були б видані в такі умови, це може служити основною причиною відмови в екстрадиції. Однак, важливо зауважити, що це не єдиний фактор, який може бути врахований судом. Суд також може оцінювати інші обставини, такі як загроза життю та свободі особи, порушення її права на справедливий суд та інші фундаментальні права, щоб прийняти відповідне рішення про екстрадицію.

За словами адвоката та експрокурора Дениса Головіна, причиною, яка ускладнює екстрадицію осіб, звинувачених у корупції, до України, є не лише конфлікт з росією, який є невирішеним. Він також згадує про рішення французького суду щодо українського мільярдера Костянтина Жеваго, який не

був екстрадований в Україну. Жеваго відкидає звинувачення, які йому були пред'явлені в Україні, й стверджує, що ця справа має політичний характер. Головін не вдається в деталі щодо цієї конкретної справи, але розмірковує загалом про процес екстрадиції. Він підкреслює, що вже протягом багатьох років в Європі говорять про високий рівень корупції та недостатнє дотримання прав людини в Україні. Головін згадує, зокрема, про умови утримання, які не відповідають європейським стандартам, заявляючи, що платні камери у СІЗО не задовольняють навіть мінімальним стандартам безоплатних камер в Європі [53].

Отже, не дивлячись на деякі проблеми та складнощі, інститут екстрадиції продовжує розвиватися в Україні та сприяти зміцненню правової системи країни. Уряд та правоохоронні органи активно працюють над удосконаленням процедури та взаємодією з іншими державами щодо екстрадиції злочинців та інших осіб.

3.2. Застосування Європейської конвенції про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року.

Європейська конвенція про видачу правопорушників (відома також як Європейська конвенція про екстрадицію) була укладена 13 грудня 1957 року в рамках Ради Європи з метою сприяння боротьбі зі злочинністю та забезпечення взаємної правової допомоги між країнами. Конвенція набула чинності 18 квітня 1960 року [3]. Україна ратифікувала договір 29 травня 1997 року.

Ця конвенція була прийнята з метою уніфікації правил, які стосуються видачі правопорушників між країнами-членами Ради Європи. Головною метою є боротьба зі злочинністю шляхом ефективної взаємодії між країнами, яка передбачає можливість видачі правопорушників з однієї країни до іншої для покарання за вчинені злочини.

Конвенція встановлює процедури та вимоги, які мають бути виконані для здійснення видачі, такі як право на захист, право на ознайомлення з

звинуваченнями, обов'язок вказати докази, що підтверджують злочин, і багато іншого.

Розглянемо детальніше положення Конвенції.

У статті 1 Європейської конвенції про видачу правопорушників 1957 року міститься зобов'язання держав-учасниць видавати одна одній всіх осіб, яких переслідують компетентні органи запитуючої держави за вчинення правопорушень або які розшукуються з метою виконання вироку або постанови про утримання під вартою [3].

Конвенція не визначає конкретних злочинів, за якими здійснюється видача, але встановлює критерій, заснований на виді покарання, за яким вчинене правопорушення підлягає каранню у запитуючій та запитуваній державах, зокрема позбавленням волі або суворим покаранням згідно з постановою про утримання під вартою на тривалий строк не менше одного року. Якщо особа визнається винною і вирок про ув'язнення або постанова про утримання під вартою винесена на території запитуючої держави, то термін призначеного покарання повинен становити не менше чотирьох місяців.

Згідно з принципом територіальності кримінального права, держави не застосовують своє кримінальне законодавство до дій, вчинених за їх межами, за винятком випадків захисту особливих національних інтересів. Однак, з метою протидії злочинності, держави, як правило, готові співпрацювати у притягненні втікачів до відповідальності [69].

Стаття 2 Конвенції визначає умови, за яких може здійснюватись видача правопорушників між Договірними Сторонами. Видача може мати місце в разі правопорушень, які караються позбавленням волі на строк не менше одного року або іншим суворим покаранням. Якщо запит стосується кількох правопорушень, видача може бути здійснена за останні з них. Сторона може виключити деякі правопорушення із сфери застосування Конвенції, але повинна повідомити про це інші Сторони. При складанні переліку

правопорушень Сторона зазначає правові положення, які дозволяють або забороняють видачу [3].

Конвенція також передбачає виключення певних категорій злочинів, які не підлягають екстрадиції, наприклад, політичні злочини, або які можуть бути піддані екстрадиції тільки за згодою держави-відправника (стаття 3 Конвенції 1957 р) [3].

Стаття 4 Європейської конвенції про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року визначає, що військові правопорушення, які не є правопорушеннями за звичайним кримінальним правом, вилучаються із сфери застосування цієї Конвенції. Це означає, що військові правопорушення не підпадають під положення цієї Конвенції щодо видачі правопорушників з однієї країни до іншої.

Ця стаття визначає межі дії Конвенції та обмежує її застосування відносно військових правопорушень, які регулюються окремим військовим законодавством країни. Відповідно до цієї статті, військові правопорушення не можуть бути підставою для видачі правопорушника відповідно до цієї Конвенції [27, с. 17].

Загальна мета Європейської конвенції про видачу правопорушників полягає у полегшенні співпраці між державами в справах, пов'язаних з кримінальними правопорушеннями та видачею осіб, які здійснили ці правопорушення. Однак, стаття 4 визначає межі дії Конвенції та виключає військові правопорушення з її сфери застосування.

Стаття 5 Європейської конвенції про видачу правопорушників регулює видачу осіб за фінансові правопорушення, зокрема за порушення податкового, митного, валютного законодавства [3].

Згідно зі статтею 5, видача осіб за такі правопорушення може здійснюватись тільки у випадках, коли Договірні Сторони ухвалили спеціальне рішення щодо видачі за будь-яке фінансове правопорушення або категорію правопорушень. Іншими словами, видача осіб за фінансові

правопорушення може бути обмежена або заборонена, якщо Договірні Сторони не ухвалили рішення щодо таких випадків.

Ця стаття має на меті забезпечити захист прав людини та уникнення можливих надмірних заходів щодо видачі осіб за фінансові правопорушення, які можуть бути пов'язані з політичними переслідуваннями або обмеженнями свободи висловлювання. Таким чином, стаття 5 забезпечує збереження балансу між необхідністю боротьби з фінансовими злочинами та захистом прав людини.

Однак Другий додатковий протокол 1978 р. до Конвенції 1957 року у статті 2 зазначає, що стаття 5 Конвенції замінюється новими положеннями, які стосуються фінансових правопорушень [10].

За зазначеними новими положеннями, якщо правопорушення стосується податків, зборів, мита або валюти, то видача правопорушника між Договірними Сторонами проводиться згідно з вимогами Конвенції, лише якщо правопорушення відповідає такому ж характеру правопорушення за законодавством запитуваної Сторони.

Додатково, інше положення Конвенції стверджує, що відмова у видачі правопорушника не може базуватись на відсутності аналогічних податків, зборів, мита або регулюванні їх таким самим чином в законодавстві запитуваної Сторони. Таким чином, відсутність подібних фінансових норм у законодавстві запитуваної Сторони не може служити підставою для відмови у видачі правопорушника згідно з вимогами Конвенції. Це означає, що запитувана Сторона повинна видачі правопорушника на підставі фінансових правопорушень здійснювати відповідно до положень Конвенції, незалежно від того, чи передбачає її законодавство аналогічні податки, збори, мито або валюту [10].

Стаття 6 Європейської конвенції про видачу правопорушників регулює видачу громадян своїх держав, які вчинили правопорушення в іншій державі. Згідно з пунктом 1 статті, кожна договірна сторона має право відмовити у видачі своїх громадян. Також, держави-учасниці можуть визначити термін

"громадянин" за змістом цієї Конвенції у своїй заяві під час підписання або здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти чи свого документа про приєднання [3].

Друга частина статті передбачає, що якщо запитувана держава відмовляється видачі свого громадянина, вона передає справу до своїх компетентних органів для розгляду. Для цього запитувана держава повинна передати безкоштовно документи, інформацію та речові докази, які стосуються правопорушення, по каналах, передбачених у пункті 1 статті 12. Запитуюча держава повинна бути інформована про результати розгляду її запиту.

Отже, стаття 6 конкретизує права держав-учасниць стосовно видачі своїх громадян і передбачає процедуру розгляду запиту щодо видачі громадян, які вчинили правопорушення в іншій державі.

Стаття 9 Конвенції встановлює принцип «Non Bis In Idem», згідно з яким видача не може бути здійснена, якщо щодо відповідальності відповідної особи вже було проголошено остаточне рішення за те ж саме правопорушення, за яке інша Договірна Сторона вимагає видачу [3].

Стаття 11 Європейської конвенції про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року забороняє видачу особи, яка може бути засуджена до смертної кари у запитуючій Стороні, якщо запитувана Сторона не може забезпечити достатні гарантії того, що смертна кара не буде виконана. Це стосується випадків, коли законодавство запитуючої Сторони передбачає смертну кару за вчинене правопорушення, але законодавство запитуваної Сторони не передбачає такої кари за те саме правопорушення або не застосовує її [3].

Стаття 14 Європейської конвенції про видачу правопорушників стосується правил, які захищають особу, яка була видана для виконання вироку або постанови про утримання під вартою. Згідно з цією статтею, видана особа не може переслідуватися, засуджуватися або затримуватися за будь-яке правопорушення, яке вона вчинила до своєї видачі, крім того, за яке

вона була видана. Однак, запитуюча Сторона має право прикласти всі необхідні заходи для вилучення цієї особи зі своєї території або для запобігання будь-яким юридичним наслідкам, пов'язаним з закінченням строку давності, включаючи можливість розгляду справи відсутності обвинуваченої особи, відповідно до свого законодавства. Безпосередня стаття також передбачає, що якщо кваліфікація правопорушення, за яким пред'являється обвинувачення, змінюється протягом судового процесу, видана особа може бути переслідувана або засуджена лише за умови, що кваліфікуючі ознаки нового злочину свідчать про те, що це злочин, який підлягає видачі [3].

Відповідно до статті 15 Європейської конвенції про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року запитуюча сторона не може видавати особу, яка була видана їй іншою стороною або третьою державою, без згоди запитуваної сторони.

Стаття 17 Конвенції встановлює правила випадків, коли запитується видача правопорушника одночасно кількома державами або за одне й те ж правопорушення. Запитувана Сторона повинна ухвалити своє рішення з урахуванням всіх обставин, включаючи відносну серйозність та місце вчинення правопорушень, відповідні дати надходження запитів, громадянство відповідної особи та можливість подальшої видачі правопорушника іншій державі [3].

Стаття 22 Конвенції стверджує, що процедура видачі правопорушників і тимчасового арешту регулюється законодавством запитуваної Сторони, якщо ця Конвенція не передбачає іншого [3].

Стаття 24 Європейської конвенції про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року визначає, які витрати повинні бути покриті в зв'язку з видачею правопорушників з однієї країни до іншої країни-членки Конвенції [3].

Згідно зі статтею 24, витрати, що виникли на території запитуваної Сторони у зв'язку з видачею правопорушників, покриває ця Сторона. Це

означає, що ті витрати, які здійснюються на території країни, до якої звернулася запитуюча сторона з проханням про видачу правопорушника, повинні бути покриті саме цією країною [3].

З іншого боку, якщо витрати пов'язані з транзитним перевезенням через територію Сторони, яка надає дозвіл на транзитне перевезення, то ці витрати покриває запитуюча Сторона.

У випадку, коли правопорушник видається з території, яка знаходиться за межами території метрополії запитуваної Сторони, витрати, пов'язані з подорожуванням між цією територією і територією метрополії запитуючої Сторони, покриває остання. Таким чином, витрати на подорожі, пов'язані з видачею правопорушника, мають бути покриті тією країною, яка звернулася з проханням про видачу.

Ця стаття допомагає врегулювати питання фінансування витрат, пов'язаних з видачею правопорушників, між країнами-членами Конвенції, що сприяє підтримці міжнародного правопорядку і співпраці між державами у здійсненні взаємної правової допомоги в кримінальних справах. Це дозволяє уникнути зайвих спорів та непорозумінь між країнами в питаннях фінансування цих витрат.

Стаття 28 Європейської конвенції про видачу правопорушників регулює взаємодію між Договірними Сторонами щодо видачі правопорушників і замінює будь-які двосторонні договори або угоди між Договірними Сторонами, які регулюють видачу правопорушників.

Згідно з пунктом 2 статті 28, Договірні Сторони можуть укладати двосторонні або багатосторонні угоди лише з метою доповнення положень Конвенції або сприяння застосуванню принципів, що в ній містяться [3].

Пункт 3 статті 28 стосується випадків, коли видача правопорушників здійснюється на основі однакового законодавства між двома або декількома Договірними Сторонами. У цьому випадку Сторони можуть вільно регулювати свої взаємовідносини стосовно видачі правопорушників згідно з такою системою, незважаючи на положення Конвенції [3].

Відповідно до Європейської конвенції про видачу правопорушників 1957 року, якщо Договірні Сторони вирішують припинити застосування Конвенції у своїх взаємних відносинах або мають намір це зробити у майбутньому, вони повинні повідомити про це Генерального секретаря Ради Європи. Генеральний секретар повідомляє інші Договірні Сторони про отримані повідомлення. Це означає, що Конвенція замінює будь-які двосторонні договори, угоди або конвенції з питань видачі між Договірними Сторонами, і двосторонні договори можуть бути укладені лише для доповнення Конвенції. Такий підхід в Конвенції сприяє вирішенню конфліктів між положеннями двосторонніх і багатосторонніх договорів про видачу та підкреслює загальний інтерес усіх держав, що належать до даної системи, у ефективному здійсненні правосуддя.

З іншого боку, такий підхід може призвести до втрати універсальності норм, що регулюють видачу осіб, і створювати складнощі для країн, що належать до даної системи, у пошуку найбільш ефективних норм для співробітництва у розслідуванні злочинів. Отже, якщо міжнародний договір України з державою-учасницею Європейської конвенції про видачу містить інші правила, ніж Конвенція, то пріоритетними є положення самої Конвенції, за умови, що такі інші правила не пов'язані з доповненням її положень або полегшенням застосування викладених в ній принципів .

Додатковим протоколом 1975 р. до Конвенції 1957 р. визначається коло злочинних діянь, які підпадають під регламентації [9].

Можемо зробити висновок, що політичні правопорушення, які не підпадають під застосування статті 3 Конвенції, не включають у себе злочини проти людства, які охоплені Конвенцією про запобігання злочинів геноциду та покарання за нього, а також порушення, які зазначені в статтях 50 та 51 Женевської Конвенції про поліпшення долі поранених та хворих у діючих арміях, статті 130 женеvської Конвенції про поводження з військовополоненими та статті 147 Женевської Конвенції про захист цивільного населення під час війни. Крім того, стаття 1 зазначає, що будь-які

аналогічні порушення законів війни, діючих на час набрання чинності цим Протоколом, і існуючих на цей час звичаїв війни, які не передбачені у вищезазначених положеннях Женевських конвенцій, також не включаються до поняття політичних правопорушень, які не підпадають під застосування статті 3 Конвенції. Ця стаття допомагає забезпечити захист прав людини в умовах війни та конфліктів, а також визначає межі застосування Конвенції та Додаткового протоколу [9].

Другий додатковий протокол 1978 р. до Конвенції 1957 року у основному визначає процедурні аспекти подачі запиту про екстрадицію в гл. V (ст. 5) і встановлює, що відповідне прохання має бути викладена в письмовій формі та надсилатися міністерством юстиції запитуючої сторони міністерству юстиції запитуваної сторони [10].

Варто відзначити, що Конвенція 1957 року та її два протоколи повністю замінили двосторонні договори, які регулюють відносини між країнами щодо видачі правопорушників. Конвенція встановлює обмеження стосовно екстрадиції, пов'язані з місцем вчинення злочину, незавершеними судовими процесами, строками давності та застосуванням смертної кари. Крім того, Конвенція підтримує загальний принцип кримінального права, відомий як «за один злочин не судять двічі».

Значення Конвенції та її протоколів полягає в тому, що вони забезпечують стандарти правосуддя та прав людини в рамках міжнародної взаємодії в боротьбі зі злочинністю. Вони також сприяють зміцненню співпраці між країнами у сфері боротьби зі злочинністю та підтримують міжнародну правову систему, забезпечуючи рівність перед законом та захист прав людини.

Отже, Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 року є міжнародним договором, який регулює питання екстрадиції між державами-членами Ради Європи. Застосування зазначеної Конвенції в Україні полягає в тому, що вона створює правову основу для видачі осіб, які були звинувачені або засуджені за злочини в одній державі і знаходяться в

іншій державі. ЄКВП встановлює процедури та умови видачі, включаючи права та гарантії для виконання цієї процедури. Україна застосовує Європейську конвенцію про видачу правопорушників при видачі осіб, які перебувають на території України та є громадянами інших держав.

Можна зробити висновок, що прийняття Європейської конвенції про екстрадицію та двох додаткових протоколів свідчить про те, що Європейська Комісія вживає відповідних заходів для координації законодавства європейських країн про систему екстрадиції. Європейська конвенція про видачу правопорушників є важливим інструментом міжнародної правової співпраці, який дозволяє країнам співпрацювати у боротьбі зі злочинністю та видачі правопорушників для покарання за їх дії.

ВИСНОВКИ

Таким чином, підсумовуючи, можна зробити наступні висновки:

1. Історія екстрадиції в світі складна і змінювалася з плином часу. Перші згадки про екстрадицію відносяться до Давнього Риму, де закони зобов'язували сусідні держави передавати злочинців. За часів середньовіччя процедури екстрадиції зазнавали значних змін, але залишалися складними та неоднозначними. У XVIII столітті відбувся значний прорив у розвитку інституту екстрадиції, коли країни стали укладати міжнародні угоди, що регулюють питання взаємної передачі злочинців. В XX столітті інститут екстрадиції став ще більш складним та обумовленим різноманітними міжнародними та внутрішньодержавними правовими нормами. Зараз екстрадиційні процедури у світі значно ускладнені через різні юридичні системи та національні законодавства.

2. Екстрадиція злочинців - це найважливіший міжнародно-правовий інститут, значення якого виходить за рамки міждержавних відносин. Екстрадиція служить зміцненню і вдосконаленню міжнародного правового порядку. Щодо осіб, які вчинили злочини і переховуються на території іншої держави, згідно з міжнародним правом, повинні бути негайно створені механізми, що забезпечують затримання і видачу країні їх громадянства або іншій відповідній державі з тим, щоб залучити їх до відповідальності, призначити покарання.

Сучасний розвиток екстрадиції в Україні залежить від впровадження міжнародних стандартів та внутрішнього законодавства. За останні роки Україна здійснила кроки в напрямку вдосконалення своїх законів, що регулюють процедуру екстрадиції. Законодавчі зміни спрямовані на уніфікацію законодавства з питань екстрадиції та його гармонізацію з міжнародними стандартами. Такі зміни можуть сприяти покращенню ефективності боротьби зі злочинністю та збільшенню довіри до української правової системи. Проте, щоб забезпечити повну виконавчу силу

міжнародних стандартів з питань екстрадиції, Україні необхідно подальше розвиватись в напрямку стандартів Європейського Союзу та інших міжнародних організацій.

3. Міжнародно-правове регулювання видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, базується на принципах справедливості, ефективності та захисту прав людини. Для досягнення цих цілей були створені численні міжнародні документи, що регулюють процедуру екстрадиції. Міжнародно-правове регулювання видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, включає в себе ряд конвенцій, договорів та інших міжнародних документів, які мають на меті уніфікацію процедур та правил екстрадиції між державами. Однак, важливо зазначити, що різні держави можуть мати різні підходи до екстрадиції, що може впливати на її ефективність та справедливість. Тому, вирішення питань екстрадиції повинне здійснюватися відповідно до міжнародних стандартів та внутрішнього законодавства кожної держави. У процесі екстрадиції важливо дотримуватися принципів правової відповідності, забезпечення доказів та прав осіб, які перебувають під час екстрадиції. При цьому, важливо забезпечувати діалог та співпрацю між державами з метою забезпечення ефективної боротьби зі злочинністю та захисту прав людини.

4. Практика Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) в сфері екстрадиції є досить значимою. Це пов'язано з тим, що екстрадиція є процесом передачі однієї держави підозрюваного в злочині до іншої держави для його судового переслідування або виконання покарання. Цей процес може мати велике значення для прав людини, оскільки він може стати джерелом порушення прав підозрюваного, зокрема його права на чесний процес, на життя та на захист від поганого поводження.

Згідно з Європейською конвенцією з прав людини, країни-учасниці зобов'язані не екстрадувати людину до країни, де існує ризик порушення її прав людини. Це стосується осіб, які можуть бути піддані позбавленню волі,

смертній карі, катуванню або несправедливому судочинству у країні, до якої їх просить екстрадувати.

ЄСПЛ розглядає скарги на порушення прав людини під час екстрадиції. Крім того, він може вимагати від країн-учасниць інформації про стан підготовки справ у країнах, до яких людина може бути екстрадована, а також про стан захисту прав людини в цих країнах.

Також важливо зазначити, що ЄСПЛ може дати вказівки країнам-учасникам стосовно процесу екстрадиції, наприклад, вимагати, щоб країна-екстрадиційна забезпечила гарантії відносно прав людини під час екстрадиції або перевірила умови у країні, до якої відбувається екстрадиція, з метою запобігання порушенню прав людини.

5. Укладання міжнародних договорів з питань екстрадиції та імплементація міжнародних стандартів можуть забезпечити Україні ефективну співпрацю з іншими державами у виконанні справедливості та боротьбі зі злочинністю. Проте, для досягнення цих цілей необхідно підвищити рівень професійності правоохоронних органів та забезпечити належний рівень захисту прав людини під час процесу екстрадиції. Для ефективної реалізації міжнародних стандартів з питань екстрадиції в Україні необхідно розробити національну стратегію у цій галузі та створити механізми її впровадження. Також важливим є забезпечення належної інформаційної бази даних для оперативного виконання екстрадиції та координації дій з іншими країнами. Нарешті, потрібно здійснювати постійний моніторинг та оцінку ефективності імплементації міжнародних стандартів, що дозволить вчасно виявляти та вирішувати проблемні питання в цій галузі.

6. Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 року є міжнародним договором, який регулює питання екстрадиції між державами-членами Ради Європи. Україна приєдналася до ЄКВП 1997 року.

Застосування зазначеної Конвенції в Україні полягає в тому, що вона створює правову основу для видачі осіб, які були звинувачені або засуджені за злочини в одній державі і знаходяться в іншій державі. ЄКВП встановлює

процедури та умови видачі, включаючи права та гарантії для виконання цієї процедури.

Україна застосовує Європейську конвенцію про видачу правопорушників при видачі осіб, які перебувають на території України та є громадянами інших держав.

Застосування Конвенції в Україні відбувається відповідно до внутрішнього законодавства та з урахуванням прав та свобод осіб, які можуть бути видачі. Відмова у видачі може бути заснована на численних підставах, включаючи політичні погляди, расову чи релігійну належність, а також небезпеку порушення прав людини та основних свобод.

Отже, при написанні роботи були виконанні наступні завдання:

1. Досліджено історію становлення та розвитку інституту екстрадиції.
2. Визначено сутність інституту екстрадиції .
3. Охарактеризовано міжнародно-правове регулювання видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення.
4. Проаналізовано практику ЄСПЛ в сфері екстрадиції.
5. Визначено проблеми та перспективи імплементації міжнародних стандартів з питань екстрадиції.
6. Досліджено застосування Європейської конвенції про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року,

на підставі чого, можна дійти висновку, що мета дослідження була досягнута.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/conv#n4834> (дата звернення: 16.03.2023)

2. Загальна декларація прав людини 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 16.03.2023)

3. Європейська конвенція про видачу правопорушників від 13.12.1957 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_033 (дата звернення: 16.03.2023)

4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (укр/рос) від 15 листопада 2000 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text (дата звернення: 16.03.2023)

5. Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації. Документ 995_167, чинний, поточна редакція — Редакція від 10.09.2010, підстава - 954_014. База даних «Законодавство України. ВР України.. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_165 (дата звернення: 16.03.2023)

6. Конвенція про екстрадицію від 26.12.1933 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_001-33#Text

7. Конвенція про попередження злочину геноциду і покарання 1948 р.
URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU48K03U> (дата звернення: 16.03.2023)
8. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22.01.1993 р. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/997_009 (дата звернення: 16.03.2023)
9. Додатковий протокол до Європейської конвенції про видачу правопорушників від 15 жовтня 1975 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_034#Text (дата звернення: 16.03.2023)
10. Другий додатковий протокол 1978 р. від 17 березня 1978 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_035#Text (дата звернення: 16.03.2023)
11. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.
12. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2013 р. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9–10, 11–12, 13. Ст. 88.
13. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1906-15> (дата звернення: 16.03.2023)
14. Про приєднання України до Конвенції про екстрадицію: Закон України від 18.10.2022 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2674-IX#Text> (дата звернення: 16.03.2023)
15. «Коктиш проти України» (заява № 43707/07) від 10 грудня 2009 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_872#Text (дата звернення: 16.03.2023)
16. Салах Шеех проти Нідерландів (Salah Sheekh v. The Netherlands): рішення Європейського суду з прав людини від 11 січня 2007 року No 1948/04. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng>. (дата звернення: 16.03.2023)
17. Солдатенко проти України: рішення Європейського суду з прав людини від 23 січня 2009 року No 244. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_504#Text (дата звернення: 16.03.2023)

18. «Хачатуров проти Вірменії» (заява № 59687/17) від 24 червня 2021 року URL: <https://www.echr.com.ua/translation/sprava-xachaturov-proti-virmeni/> (дата звернення: 16.03.2023)

19. Хомулло проти України»: рішення Європейського суду з прав людини від від 27 лютого 2015р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_a58 (дата звернення: 16.03.2023)

20. Рішення суду загальної юрисдикції: ухвала у справі 590/1458/19 Ямпільського районного суду Сумської області. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86322527> (дата звернення: 16.03.2023)

21. Антонюк А. Б. Спрощений порядок видачі (екстрадиції) особи запитуючій стороні. Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2016. Вип. 1. С. 91–95.

22. Ахтирська Н. Екстрадиція «вора в законі». Підприємство, господарство і право. № 7. 2020. С. 320-327 URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/7/56.pdf> (дата звернення: 16.03.2023)

23. Бадалова Т. Г., Федченко В. М. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. Випуск 3, 2022. С. 144-151 URL: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/231/202>

24. Березняк В. С. Сучасні погляди на поняття «екстрадиція» у науці кримінально-процесуального права. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2014. № 4. С. 373–375.

25. Бичківський О. П. Екстрадиція: поняття, сутність, роль і значення. Вісник Запорізького університету. 2006. № 2. С. 135–147.

26. Бірюков П. Н. Міжнародне право: в 2 т. Т. 2: підручник для академічного бакалаврату. 8-е изд., Перераб. і доп. М.: Издательство Юрайт, 2016. 290 с.

27. Бодаєвський В. П. Особливості положень про екстрадицію та передачу осіб для відбування покарання щодо військових злочинів. Науковий

вісник Ужгородського національного університету. 2013. Серія Право. Випуск 21. Частина 1. Том 3. С. 15–19.

28. Бойко І.І. Екстрадиція біженців: особливості процесуальної регламентації. Альманах міжнародного права. 2018. Вип. 19. С. 39-50.

29. Бойко І.І. Інститут екстрадиції: правове регулювання, допустимість застосування примусу, тенденції розвитку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. № 44. С. 131-135.

30. Бортницька В. В. Мета та принципи спрощеного порядку видачі осіб. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. Спецвипуск, том 2. 2019. С.89-93 URL: <http://apnl.dnu.in.ua/tom2/20.pdf>

31. Бортницька В. В. Спрощений порядок видачі осіб з України.. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Київ. 2020. 210 с. URL: http://scc.univ.kiev.ua/upload/iblock/5a0/dis_Bortnitskaya%20V.%20V..pdf (дата звернення: 16.03.2023)

32. Бутко О. А., Бутко А. А. Видача особи, яка вчинила кримінальне правопорушення (екстрадиція): окремі теоретичні та практичні аспекти. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». № 10 (50). 4 т. 2018. С. 21–25

33. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 544 с.

34. Грищук Г. М. Екстрадиція як підстава протидії злочинності. Кримінально-правові та кримінологічні аспекти протидії злочинності: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 25 лист. 2016 р.). Одеса : ОДУВС, 2016. С. 54–55.

35. Грищук Г. М. Історія становлення інституту видачі особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Кримінально-правові та кримінологічні заходи протидії злочинності: матеріали Всеукр. наук.- практ. конф. (Одеса, 13 лист. 2015 р.). Одеса : ОДУВС, 2015. С. 47–48.

36. Грищук Г. М. Кримінально-процесуальний порядок здійснення екстрадиційного провадження. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2015. № 2. С. 83–88.

37. Грищук Г. М. Поняття та види екстрадиції в кримінальному праві. Актуальні проблеми кримінального права (пам'яті професора П.П. Михайленка): матеріали доп. IV наук.-теорет. конф. (Київ, 6 груд. 2013 р.) / ред. кол.: В. В. Коваленко (голова), В. В. Черней, Є. М. Бодюл та ін. Київ: Вид-во Європейського університету, 2013. С. 52–54.

38. Грищук Г. М. Особливості видачі іноземній державі особи, яка вчинила кримінальне правопорушення для притягнення до кримінальної відповідальності та віддання до суду. Вища освіта – 200 студентська наука – сучасне суспільство: напрями розвитку: матеріали міжнар. студ. наук. конф. (Київ, 24 берез. 2017 р.). Київ. : МНТУ, 2017. С. 124–127

39. Грищук Г. М. Сучасні концепції екстрадиції. Актуальні проблеми кримінального права (пам'яті професора П.П. Михайленка: матеріали VII міжвуз. наук.-теорет. конф. (Київ, 18 листоп. 2016 р.) / [ред. кол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2016. С. 103–104.

40. Зуєв В. В. Процесуальний порядок видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція), як гарантія забезпечення прав особи. Науковий вісник Ужгородського національного університету 2014. Випуск 24. Том 4. С. 91–94.

41. Ільченко О. В., Сенченко С. М. Поняття та принципи екстрадиції у кримінально процесуальному праві. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». № 3. 2021. С. 232-237 URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/252861> (дата звернення: 16.03.2023)

42. Карпенко М. І., Коковін М.І. Дослідження поняття та умов екстрадиції шляхом аналізу міжнародного законодавства. Юридична наука. 2016. № 4. С. 184–195.

43. Кісілюк Е. М., Грищук Г. М. Правова природа видачі особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Проблеми законності. 2015. Вип. 128. С. 67–74.

44. Колесник В. Ю. Екстрадиція та права людини: проблеми пошуку оптимального балансу. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2021 № 52. С. 116-120

45. Країни Європи в березні-травні втричі частіше відмовляли рф в екстрадиції підозрюваних URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3527372-kraini-evropi-v-bereznitravni-vtri-ci-castise-vidmovlali-rf-v-ekstradicii-pidozruvanih.html> (дата звернення: 16.03.2023)

46. Кримінальний процес: підручник /За заг. ред. В.В. Коваленка, Л.Д. Удалової, Д.П. Письменного. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 544 с.

47. Маланчук П. М., Молчанова А. П. Видача особи (екстрадиція) у кримінальному провадженні щодо злочинів міжнародного характеру. Правові горизонти. 2017. № 3. С. 86–91.

48. Мацко А. С. Міжнародне право: навч. посіб. Харків: Видавництво Національного ун-ту внутрішніх справ, 2003. 376 с.

49. Нестеренко С. С. Історичний розвиток інституту екстрадиції. Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. О. : Юрид. л-ра, 2009. Вип. 48. С. 350-354.

50. Нестеренко С. С. Міжнародно-правовий захист прав людини при здійсненні екстрадиції.: монографія. Одеса : Фенікс, 2011. 192 с.

51. Підгородська А. В. Застосування видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку за кримінальним процесуальним законодавством України. Національний університет «Одеська юридична академія», доцент кафедри кримінального процесу, кандидат юридичних наук. 2019. С. 260-263

52. Попко В. В. Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. (Палермська конвенція): умови прийняття, структура,

зміст. Правова система України й міжнародне право, порівняльне правознавство. 2019. С.226-232

53. Причина не лише війна: що гальмує екстрадицію в Україну топ-звинувачених? 4.04.2023 р. URL: <http://www.nrcu.gov.ua/news.html?newsID=101127> (дата звернення: 16.03.2023)

54. Рогатинська Н., Вакіряк В. Діяльність органів прокуратури у забезпеченні процесуального порядку екстрадиції. Підприємництво, господарство і право. 2016. № 7. С. 164–168.

55. Свистуленко М. П. Екстрадиція в правовій системі України: основні кримінально-правові аспекти: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Київс. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Київ. 2005. 237 с.

56. Сенченко Н. М., Кравченко В. Я. Окремі аспекти теорії та практики екстрадиції. Київський часопис права. 2021. № 3. С. 208-214 URL: <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/38588/64-25.PDF?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 16.03.2023)

57. Слободзян А. П. Міжнародні стандарти інституту видачі особи (екстрадиції) як джерело українського судочинства. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. 2014. Вип. 10-2 (2). С. 130–132.

58. Татаров О. Ю. Екстрадиція: деякі проблеми теорії і практики. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2011. № 4. С. 387–400.

59. Толочко О. Гуманізація процедури екстрадиції осіб, які вчинили кримінальні правопорушення. Вісник Національної академії прокуратури України. 2013. № 2. С. 50–55.

60. Толочко О. Роль рішень Європейського суду з прав людини в механізмі кримінального процесуального регулювання. Вісник Національної академії прокуратури України. 2012. № 3. С. 56-61

61. Філянiна Л. А. Інститут видачі злочинців в угодах держав СНД: проблеми та перспективи: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Київс. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Київ. 2011. 22 с.
62. Фрич В. І. Проблемні питання міжнародного співробітництва під час видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиції). Наше право. 2015. № 1. С. 80–84.
63. Фрiдман-Козаченко М.М., Бичок Т.П. Актуальні питання здійснення екстрадиції в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. № 3. 2020. С. 420-423 URL: http://www.lsej.org.ua/3_2020/104.pdf (дата звернення: 16.03.2023)
64. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08 / Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. Львів. 2007. 557 с.
65. Черноус Ю. М. Видача особи (екстрадиція) у кримінальному провадженні щодо злочинів міжнародного характеру. Вісник кримінального судочинства. 2015. № 1. С. 143–150.
66. Шаталов О. С. Видача особи для кримінального переслідування або виконання вироку (процесуальні аспекти) Вісник інституту: злочин, покарання, виправлення. 2014. № 4. С. 40-47.
67. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ: «Укр. енцикл.», 1998. Т. 1: А–Г. 672 с.
68. Gilbert G. Transnational Fugitive Offenders in International Law: Extradition and Other Mechanisms. Hague, 1998. 386 p.
69. Encyclopedia Britannica online. The official site of Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/extradition>. (дата звернення: 16.03.2023)
70. Lauterpacht H. International Law. Cambridge. 1970. P. 505. URL: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/mono/10.4324/9781315247885-9/herschla-uterpacht-1970-subjects-international-law-lauterpacht-ed-international-lawbeing-collected-papers-hersch-lauterpacht-volume-general-works-cambridgecambridge-un>

iversity-press-pp-136%E2%80%9350-andrea-bianchi. (дата звернення:
16.03.2023)

71. United Nations Peacekeeping Force Commanders Discuss Strategies for Overcoming Operational Challenges, in Meeting with Security Council Membership URL: <https://press.un.org/en/2011/sc10343.doc.htm> (дата звернення:
16.03.2023)

72. UN General Assembly, Resolution 3(I), Extradition and Punishment of War Criminals, 13 February 1946, 3(I), URL: <https://www.refworld.org/docid/47dfb350.htm> (дата звернення: 16.03.2023)

73. Will Julian Assange be extradited to the U.S.? Where his case stands now URL: <https://www.npr.org/2022/06/17/1105827493/julian-assange-extradition-explained>
(дата звернення: 16.03.2023)